

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»**

Кафедра менеджменту та інноваційного розвитку

Бізнес Школи КРОК

Архипенко Анастасія Михайлівна

Кваліфікаційна робота

“Інтеграція міжнародного досвіду медіації та альтернативного
вирішення спорів в українські реалії”

073 МЕНЕДЖМЕНТ

“МЕДІАЦІЯ ТА ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ”

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних доробок.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання
на відповідне джерело

Архипенко А.М.

Науковий керівник (консультант)

Поліщук В. В.

Київ – 2025

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ/SUMMARY.....	3
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ МЕДІАЦІЇ ТА АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ.....	8
1.1. Медіація та альтернативне вирішення спорів: концептуальні засади та історичний розвиток.....	8
1.2. Міжнародні підходи до медіації.....	12
1.3. Розвиток медіації у міжнародному контексті.....	16
1.4. Висновки до першого розділу.....	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	25
2.1. Становлення та розвиток медіації в Україні.....	25
2.2. Нормативно-правове забезпечення медіації в Україні.....	28
2.3. Організаційні та процедурні особливості проведення медіації в українському контексті.....	34
2.4. Висновки до другого розділу.....	41
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ІНТЕГРАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ.....	44
3.1. Адаптація успішних міжнародних практик медіації до українського контексту.....	44
3.2. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи медіації в Україні.....	55
3.3. Перспективні напрями розвитку медіації в Україні з урахуванням міжнародного досвіду.....	69
3.4. Висновки до третього розділу.....	68
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ.....	79

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Моя наукова робота була написана мною у моєму власному викладенні, за виключенням цитат з опублікованих та неопублікованих джерел, які чітко ідентифіковані в роботах і визнані як такі.

Я усвідомлюю, що використання матеріалів з інших робіт чи парафраз таких матеріалів без вказання авторства будуть розтлумачені як плагіат. Джерело кожного рисунку, схеми чи іншої ілюстрації відповідно ідентифікується, а також джерела матеріалів, опублікованих чи неопублікованих, які не є результатом моїх власних досліджень, експериментів чи спостережень.

SUMMARY

Kyiv 2025

Master's thesis on the topic: 'Integration of international experience of mediation and alternative dispute resolution into Ukrainian realities' consists of 81 pages, 3 chapters, 6 tables, 3 figures and a list of references with 62 references.

The development of mediation dates back to ancient times and has existed in different countries, and its formation in the modern form began relatively recently as a more formalised procedure less than 50 years ago.

In Ukraine, the first pilot mediation projects began to appear after gaining independence. On 16.11.2021, a law on mediation was adopted in Ukraine, which was an important step towards the development of mediation and created a legal framework for the activities of mediators and the development of mediation in various fields.

The thesis studied the international experience of the development and formation of mediation and the definition of periods and areas of application. The formation and development of mediation in Ukraine was also analysed.

A study on awareness of mediation and the use of mediation services was conducted, which showed that a lot of work remains to be done to develop, promote and form knowledge about mediation among Ukrainians. And the state should be the main actor in this process, first of all, by adopting additional laws that will promote the development of mediation and the involvement of legal entities and individuals in the use of mediators' services, and by promoting the dissemination and formation of knowledge and increasing the culture of dialogue and negotiation. Mediation associations and centres can also play an important role not only as institutions that train mediators, create communities and provide mediation services, but also as institutions that promote and create knowledge about mediation and its benefits.

The author suggests the directions that should be developed based on the experience of other countries.

Keywords: mediation, international experience, development of mediation in Ukraine.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах європейської інтеграції України та імплементації Закону України «Про медіацію» особливої актуальності набуває питання впровадження ефективних механізмів альтернативного вирішення спорів (АВС) та медіації, що успішно функціонують у міжнародній практиці. Досвід розвинених країн демонструє, що медіація є дієвим інструментом врегулювання конфліктів, який дозволяє розвантажити судову систему, зекономити час та ресурси сторін, а також зберегти їхні відносини. Вивчення та адаптація міжнародного досвіду медіації до українських реалій є важливим завданням для розбудови ефективною системи альтернативного вирішення спорів в Україні.

Міжнародний досвід медіації вже досліджувався в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Водночас питання практичної інтеграції міжнародних практик медіації в українське правове та соціальне середовище потребує подальшого вивчення та систематизації.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування та розробка науково-практичних рекомендацій щодо інтеграції міжнародного досвіду медіації та альтернативного вирішення спорів в українські реалії.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- дослідити теоретико-методологічні засади медіації та альтернативного вирішення спорів у міжнародному контексті;
- проаналізувати та систематизувати міжнародні моделі та практики медіації в різних сферах суспільних відносин;
- вивчити особливості правового регулювання медіації в провідних країнах світу;
- дослідити сучасний стан та тенденції розвитку медіації в Україні;

- проаналізувати нормативно-правове забезпечення медіації в Україні та визначити напрями його вдосконалення;

- розробити науково-практичні рекомендації щодо адаптації успішних міжнародних практик медіації до українського контексту;

- визначити стратегічні напрями розвитку медіації в Україні з урахуванням міжнародного досвіду.

Об'єкт дослідження - процеси інтеграції міжнародного досвіду медіації та альтернативного вирішення спорів в українське правове та соціальне середовище.

Предмет дослідження - теоретико-методологічні, організаційно-правові та практичні аспекти впровадження міжнародних практик медіації в українські реалії.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема:

- системний підхід - для комплексного дослідження процесів інтеграції міжнародного досвіду медіації;

- порівняльно-правовий метод - для аналізу правового регулювання медіації в різних країнах;

- статистичний аналіз - для опрацювання емпіричних даних щодо практики медіації;

- методи моделювання та прогнозування - для розробки рекомендацій щодо розвитку медіації;

- метод експертних оцінок - для визначення перспективних напрямів впровадження медіації.

Інформаційну базу дослідження становлять:

- міжнародні нормативно-правові акти у сфері медіації;

- законодавство України та інших держав;

- наукові публікації вітчизняних та зарубіжних дослідників;

- статистичні дані та аналітичні матеріали;

- експертні оцінки та результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці комплексного підходу до інтеграції міжнародного досвіду медіації в українські реалії, що враховує національні правові, соціальні та культурні особливості. Зокрема:

удосконалено:

- теоретико-методологічні засади дослідження медіації;
- підходи до нормативно-правового регулювання медіації;

набули подальшого розвитку:

- класифікація моделей медіації;
- рекомендації щодо розвитку медіації в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання для:

- вдосконалення нормативно-правової бази медіації;
- розробки навчальних програм підготовки медіаторів;
- впровадження медіації в різних сферах суспільних відносин;
- підвищення ефективності діяльності медіаторів та медіаційних організацій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ МЕДІАЦІЇ ТА АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ

1.1. Медіація та альтернативне вирішення спорів: концептуальні засади та історичний розвиток

Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів має глибоке історичне коріння, що сягає стародавніх цивілізацій. В різних культурах існували традиції залучення шанованих членів громади для допомоги у вирішенні конфліктів. Медіація у її сучасному розумінні почала формуватися у другій половині ХХ століття в США як відповідь на перевантаженість судової системи та пошук більш ефективних способів вирішення спорів [22].

Концептуальні засади медіації базуються на принципах добровільності, конфіденційності, нейтральності медіатора та самовизначення сторін. За визначенням провідних дослідників, медіація є структурованою добровільною та конфіденційною процедурою позасудового врегулювання спору, в якій медіатор (нейтральна третя сторона) допомагає сторонам у розумінні їхніх інтересів та пошуку ефективних шляхів досягнення взаємоприйняттого рішення [14].

Історичний розвиток медіації можна умовно поділити на кілька етапів:

1. Зародження (1960-1970-ті роки) - поява перших програм судової медіації в США, формування базових принципів та підходів.

2. Становлення (1980-1990-ті роки) - розширення сфер застосування медіації, розвиток теоретичної бази, початок професіоналізації.

3. Глобальне поширення (2000-2010-ті роки) - впровадження медіації в національні правові системи різних країн, розвиток міжнародних стандартів.

4. Цифрова трансформація (з 2010-х років) - розвиток онлайн-медіації, інтеграція сучасних технологій [35].

Важливим етапом розвитку медіації стало формування різних моделей медіаційної практики. Дослідники виділяють такі основні моделі:

- Фасилітативна медіація - медіатор організовує процес комунікації та допомагає сторонам знайти рішення, не пропонуючи власних варіантів.

- Оціночна медіація - медіатор може надавати оцінку ситуації та пропонувати можливі варіанти вирішення спору.

- Трансформативна медіація - фокусується на покращенні взаємодії між сторонами та їх особистісному зростанні.

- Наративна медіація - працює з наративами (історіями) сторін для переосмислення конфлікту [23].

Сучасні дослідження підтверджують високу ефективність медіації. За міжнародною статистикою, у 85-90% випадків сторони досягають згоди. При цьому рівень дотримання медіаційних угод становить понад 95%, що значно перевищує показники виконання судових рішень [31].

Розвиток альтернативного вирішення спорів (АВС) як більш широкої концепції включає, окрім медіації, такі механізми як:

- Переговори
- Арбітраж
- Примирення
- Експертна оцінка
- Омбудсмен
- Змішані форми АВС

Кожен з цих механізмів має свої особливості та сфери ефективного застосування [30]. Медіація при цьому займає особливе місце завдяки своїй гнучкості та орієнтації на інтереси сторін.

Теоретичне осмислення медіації продовжує розвиватися. Сучасні дослідники розглядають медіацію не лише як спосіб вирішення спорів, але і як:

- Інструмент соціальної трансформації
- Механізм розвитку правової культури
- Спосіб забезпечення доступу до правосуддя
- Фактор економічного розвитку через зниження транзакційних витрат на вирішення спорів [34].

Розвиток корпоративної медіації став важливим етапом еволюції альтернативного вирішення спорів. Впровадження медіативних практик у бізнес-середовищі демонструє значні переваги для організацій, включаючи оптимізацію витрат на врегулювання конфліктів та збереження важливих ділових відносин.

Інституціоналізація медіації відбувається через різні моделі, серед яких найбільш ефективними виявилися судова медіація та приватні медіаційні центри. Міжнародний досвід показує, що успішність інституціоналізації значною мірою залежить від розвитку професійних стандартів та системи навчання медіаторів [27].

Сучасний етап розвитку медіації характеризується активним впровадженням цифрових технологій та штучного інтелекту. Особливо помітним це стало у сфері міжнародної комерційної медіації, де технологічні рішення дозволяють ефективно вирішувати транскордонні спори з урахуванням культурних особливостей сторін [32].

Значну роль у розвитку медіації відіграють міжнародні організації, які формують стандарти практики та сприяють обміну досвідом. Їхня діяльність особливо важлива для розвитку медіації в контексті

міжнародних комерційних спорів, де потреба в ефективних механізмах вирішення конфліктів постійно зростає через глобалізацію економіки [38].

Таблиця 1.1

Еволюція та основні характеристики медіації як альтернативного способу вирішення спорів

Етап розвитку	Період	Ключові характеристики	Інституційні форми	Основні досягнення
Зародження	1960-1970-ті	Формування базових принципів медіації; Перші спроби структурування процесу	Експериментальні програми при судах; Громадські центри медіації	Визнання медіації як альтернативи судовому розгляду
Становлення	1980-1990-ті	Професіоналізація медіації; Розвиток теоретичної бази; Стандартизація навчання	Приватні медіаційні практики; Професійні асоціації медіаторів; Університетські програми	Формування професійних стандартів; Розвиток різних моделей медіації
Глобальне поширення	2000-2010-ті	Законодавче регулювання; Міжнародна стандартизація; Розширення сфер застосування	Міжнародні центри медіації; Судові програми медіації; Корпоративні медіаційні служби	Інтеграція в національні правові системи; Розвиток міжнародних стандартів
Цифрова трансформація	з 2010-х	Діджиталізація процесів; Інтеграція AI; Розвиток онлайн-медіації; Крос-культурні підходи	Онлайн-платформи медіації; Гібридні форми АВС; Віртуальні медіаційні центри	Технологічна модернізація; Глобальна доступність; Нові формати роботи

Джерело: систематизовано автором

Академічні дослідження медіації зосереджуються на вивченні психологічних аспектів та культурних факторів, що впливають на ефективність процесу. Особлива увага приділяється розробці нових методик та технік медіації, які враховують сучасні наукові досягнення у сфері психології та нейробіології [29].

Важливим напрямком розвитку стала превентивна медіація, яка дозволяє запобігати ескалації конфліктів на ранніх стадіях. Цей підхід особливо ефективний у корпоративному секторі та міжнародних відносинах [33].

Таким чином, медіація продовжує еволюціонувати, відповідаючи на нові суспільні виклики та потреби. Теоретичні дослідження та практичний досвід створюють міцну основу для подальшого розвитку цього інституту.

1.2. Міжнародні підходи до медіації

Еволюція міжнародних підходів до медіації відбувається в умовах глобалізації та зростаючої потреби у ефективних механізмах вирішення транскордонних спорів. Практика різних країн демонструє різноманітність моделей медіації, що відображають специфіку правових систем та культурних традицій.

Англо-американська модель медіації, яка сформувалася у США та Великобританії, характеризується тісною інтеграцією з судовою системою та розвиненим саморегулюванням професійної спільноти. Медіатори в цій системі мають значну свободу у виборі методів роботи та можуть надавати оціночні судження щодо перспектив вирішення спору. Важливою особливістю є орієнтація на ринкові механізми забезпечення якості послуг та конкуренцію між провайдерами медіації [25].

Значний вплив на розвиток цієї моделі мали університети та дослідницькі центри, які розробили теоретичні основи та методологію

медіації. Гарвардська школа переговорів, зокрема, створила принципово-орієнтований підхід до медіації, який став основою для багатьох практик по всьому світу. Американська арбітражна асоціація та подібні організації розробили стандарти практики та етичні кодекси, які вплинули на формування професійних норм медіації глобально.

Континентальна європейська модель відрізняється більш формалізованим підходом та високим рівнем законодавчого регулювання. Європейський Союз створив комплексну систему регулювання через Директиву 2008/52/ЄС, яка встановила мінімальні стандарти для транскордонної медіації та вплинула на розвиток національних законодавств країн-членів. Особлива увага приділяється захисту прав сторін та забезпеченню високих професійних стандартів медіаторів [31, 37].

Розвиток європейської моделі також характеризується активною роллю державних інституцій у просуванні медіації. Багато країн ЄС запровадили обов'язкові інформаційні сесії з медіації перед судовим розглядом, а деякі встановили обов'язкову медіацію для певних категорій спорів. Важливим аспектом є інтеграція медіації в систему безоплатної правової допомоги та забезпечення доступу до медіації для соціально вразливих груп.

Азійська модель медіації має унікальні характеристики, що відображають культурні традиції регіону. В країнах Азії медіація часто розглядається не просто як спосіб вирішення спору, а як механізм відновлення соціальної гармонії. Медіатор виступає моральним авторитетом, а процес враховує складну систему соціальних зв'язків та ієрархій [34].

У Китаї, наприклад, система народної медіації існує паралельно з судовою системою та щорічно розглядає мільйони спорів. В Японії культура уникнення конфліктів сприяла розвитку превентивної медіації та інтеграції медіативних практик у корпоративну культуру. Сінгапур створив

комплексну систему судової медіації, яка стала моделлю для інших країн регіону.

Міжнародні організації зробили значний внесок у розвиток єдиних стандартів медіації. UNCITRAL розробив Типовий закон про міжнародну комерційну медіацію, який став основою для національних законодавств багатьох країн. Міжнародна торгова палата створила систему правил та інституційних механізмів для проведення міжнародних медіацій [36].

Важливим досягненням стала Сінгапурська конвенція про медіацію, яка створила механізм для міжнародного визнання та виконання медіаційних угод. Це значно посилило привабливість медіації для вирішення міжнародних комерційних спорів та сприяло подальшій гармонізації підходів до медіації.

Розвиток технологій суттєво вплинув на міжнародну практику медіації. Онлайн-медіація, яка отримала потужний поштовх під час пандемії COVID-19, стала стандартним інструментом для вирішення транскордонних спорів. З'явилися спеціалізовані платформи, які дозволяють проводити весь процес медіації в цифровому форматі, включаючи підписання угод та обмін документами [38].

Використання штучного інтелекту та аналітичних інструментів відкриває нові можливості для медіації. Системи підтримки прийняття рішень допомагають сторонам краще оцінювати варіанти вирішення спору, а автоматизовані системи можуть допомагати у плануванні та організації процесу.

Сучасні тенденції розвитку міжнародних підходів до медіації включають рух до гармонізації стандартів при збереженні національної специфіки. Особлива увага приділяється забезпеченню якості медіаційних послуг через системи акредитації та безперервного професійного розвитку медіаторів [28].

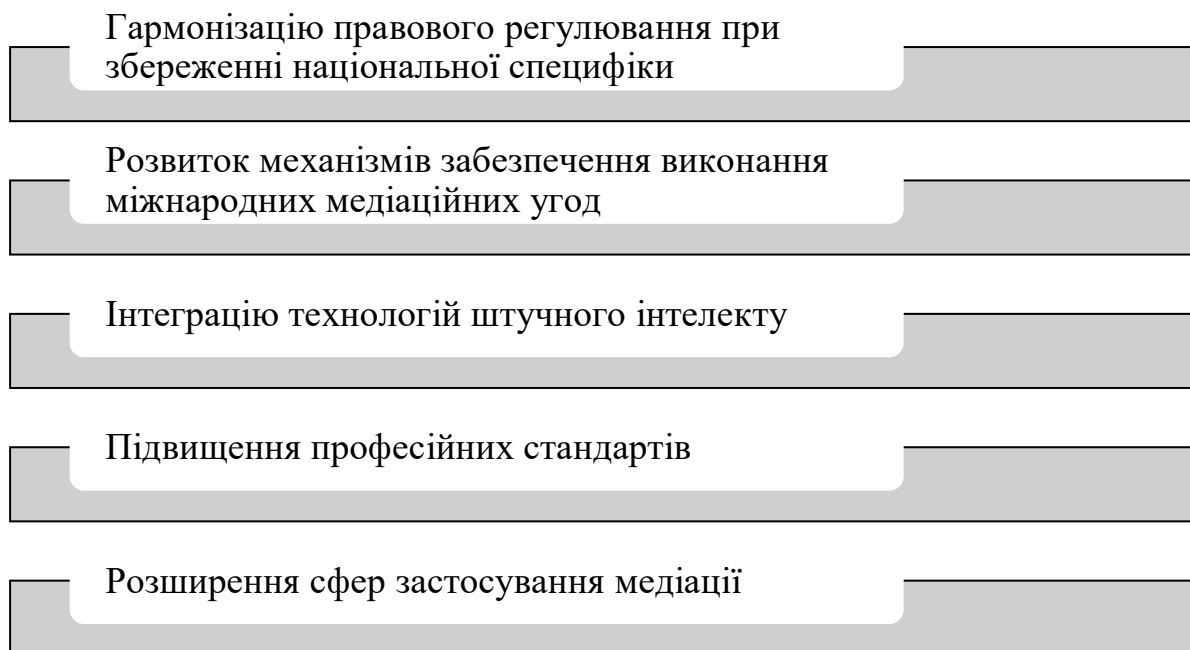

Рис. 1.1. Сучасні тенденції розвитку міжнародних підходів до медіації

Джерело: розроблено автором

Зростає роль спеціалізованої медіації в окремих галузях, таких як міжнародна комерція, сімейні спори, трудові конфлікти, інтелектуальна власність. Кожна сфера розвиває власні стандарти та методології, враховуючи специфіку відповідних правовідносин та потреб сторін.

Таким чином, міжнародні підходи до медіації продовжують еволюціонувати, відповідаючи на виклики глобалізованого світу та зберігаючи культурну різноманітність практик вирішення спорів. Інтеграція нових технологій, розвиток професійних стандартів та гармонізація правового регулювання створюють основу для подальшого розвитку медіації як ефективного механізму вирішення міжнародних спорів.

1.3. Розвиток медіації у міжнародному контексті

У сучасному глобалізованому світі медіація стала невід'ємною частиною міжнародної системи вирішення конфліктів та спорів. Міжнародна спільнота все частіше звертається до медіації як до ефективного інструменту врегулювання різноманітних конфліктів – від комерційних спорів до міждержавних протиріч. Дослідження міжнародного досвіду врегулювання конфліктів шляхом медіації демонструє стійку тенденцію до розширення сфер застосування цього методу та його інтеграції в різні галузі суспільного життя [16]. Особливо важливим є те, що медіація довела свою ефективність у вирішенні транскордонних спорів, де традиційні судові механізми часто виявляються занадто складними, тривалими та витратними.

Історичний розвиток медіації як альтернативного способу вирішення спорів пройшов кілька важливих етапів. Від неформальних практик примирення в древніх суспільствах до сучасної професійної діяльності – медіація еволюціонувала разом із розвитком суспільних відносин [23]. Протягом ХХ століття медіація поступово інституціоналізувалася, перетворюючись із добровільної ініціативи окремих ентузіастів на визнану професійну практику. Значний вплив на розвиток медіації мали події після Другої світової війни, коли міжнародна спільнота почала шукати нові, більш ефективні способи мирного врегулювання конфліктів. У міжнародному контексті медіація набула особливого значення завдяки своїй здатності враховувати культурні відмінності та знаходити компромісні рішення, прийнятні для всіх сторін конфлікту [22].

Важливим етапом у розвитку міжнародної медіації стало формування різних теоретичних підходів до процесу посередництва. Трансформативний підхід, який був розроблений та впроваджений у міжнародну практику, змінив розуміння цілей та можливостей медіації [26]. На відміну від традиційного фокусу на досягненні конкретної угоди, цей підхід

підкреслює важливість трансформації відносин між сторонами конфлікту, розвитку їхньої здатності до конструктивної взаємодії та взаєморозуміння [31]. Дослідження показують, що такий підхід особливо ефективний у випадках, коли сторони повинні підтримувати довготривалі відносини після вирішення конфлікту [32].

Міжнародні організації відіграють провідну роль у розвитку та стандартизації медіаційних практик. ЮНСІТРАЛ, визнаючи зростаючу важливість медіації в міжнародних комерційних відносинах, розробив Типовий закон про міжнародну комерційну медіацію [36]. Цей документ став фундаментальною основою для розробки національного законодавства про медіацію в багатьох країнах світу. Він встановлює єдині підходи до розуміння процесу медіації, визначає основні принципи її проведення та забезпечує правову визначеність щодо деяких найбільш важливих аспектів медіаційної практики.

Європейський Союз зробив значний внесок у розвиток медіації через запровадження Європейського кодексу поведінки медіаторів [37]. Цей документ встановлює високі етичні стандарти для медіаторів та визначає основні принципи їхньої діяльності, включаючи незалежність, нейтральність, конфіденційність та компетентність. Кодекс став важливим орієнтиром для розвитку професійних стандартів медіації не лише в європейських країнах, але й за межами ЄС.

Міжнародний інститут медіації (ІМІ) відіграє ключову роль у розвитку глобальних стандартів медіаційної практики [38]. Розроблені ІМІ стандарти охоплюють широкий спектр аспектів медіації: від вимог до професійної підготовки медіаторів до принципів проведення транскордонної медіації. Ці стандарти забезпечують єдиний підхід до проведення медіації на міжнародному рівні та сприяють підвищенню якості медіаційних послуг.

Європейська комісія активно працює над просуванням медіації в країнах-членах ЄС [39]. Це включає розробку рекомендацій щодо імплементації медіації в національні правові системи, підтримку навчальних програм для медіаторів та створення механізмів транскордонного співробітництва у сфері медіації. Велика увага приділяється розвитку онлайн-медіації та використанню сучасних технологій для підвищення доступності медіаційних послуг.

Таблиця 1.2

Основні тенденції та закономірності розвитку медіації у міжнародному контексті

Аспект розвитку	Характеристика	Міжнародні організації/документи	Значення для розвитку медіації
Правова стандартизація	Розробка уніфікованих правових норм та стандартів	ЮНСІТРАЛ, Типовий закон про міжнародну комерційну медіацію	Створення єдиної правової бази для розвитку медіації
Етична регламентація	Встановлення професійних та етичних стандартів	Європейський кодекс поведінки медіаторів	Забезпечення якості та довіри до процесу медіації
Професіоналізація	Розвиток професійних компетенцій та стандартів підготовки	Міжнародний інститут медіації (IMI)	Підвищення якості медіаційних послуг
Інституціоналізація	Створення спеціалізованих установ та організацій	Світова організація медіації	Розвиток інфраструктури медіації
Спеціалізація	Розвиток галузевих напрямків медіації	Європейська комісія	Адаптація медіації до специфічних сфер застосування
Технологічна інтеграція	Впровадження онлайн-медіації та цифрових технологій	Європейська платформа ODR	Підвищення доступності медіаційних послуг
Культурна адаптація	Врахування культурних особливостей у медіації	Міжнародні стандарти медіаційної практики	Забезпечення ефективності медіації в різних культурних контекстах
Транскордонна взаємодія	Розвиток механізмів міжнародного співробітництва	Гаазька конвенція про медіацію	Сприяння вирішенню міжнародних спорів

Джерело: систематизовано автором

Аналіз таблиці 1.2 дозволяє виділити основні тенденції та закономірності розвитку медіації у міжнародному контексті.

По-перше, спостерігається системний підхід до розвитку медіації, який охоплює всі ключові аспекти: від правового регулювання до практичної реалізації. Особливо важливим є те, що правова стандартизація відбувається паралельно з розвитком етичних норм та професійних стандартів, що забезпечує комплексний підхід до якості медіаційних послуг.

По-друге, значна увага приділяється професіоналізації медіації. Міжнародні організації активно працюють над розробкою та впровадженням стандартів професійної підготовки медіаторів, що сприяє підвищенню якості послуг та довіри до інституту медіації в цілому.

По-третє, важливою тенденцією є спеціалізація медіації за галузевими напрямками. Це дозволяє враховувати специфіку різних типів спорів та забезпечувати більш ефективне їх вирішення. Паралельно розвивається технологічна складова медіації, зокрема, через впровадження онлайн-медіації, що робить послуги більш доступними. Велика увага приділяється культурним аспектам медіації. Міжнародні стандарти враховують необхідність адаптації медіаційних практик до різних культурних контекстів, що особливо важливо для ефективного вирішення транскордонних спорів. Розвиток транскордонної взаємодії та міжнародного співробітництва у сфері медіації свідчить про глобальний характер цього інституту та його важливість для міжнародної спільноти.

Сучасні дослідження у сфері медіації значну увагу приділяють розвитку професійних компетенцій медіаторів та стандартизації їхньої підготовки [34]. Експерти підкреслюють важливість комплексного підходу до навчання медіаторів, який включає не лише теоретичну підготовку, але й практичні навички, розуміння культурних особливостей та психології

конфлікту [35]. Особлива увага приділяється розвитку спеціалізованих навичок для роботи з різними типами спорів та в різних культурних контекстах.

Світова організація медіації розробила всеосяжні міжнародні стандарти медіаційної практики [41], які встановлюють чіткі вимоги до кваліфікації медіаторів та якості надання медіаційних послуг. Ці стандарти охоплюють такі аспекти, як етичні принципи медіації, професійні компетенції медіаторів, процедурні вимоги до проведення медіації та критерії оцінки якості медіаційних послуг.

У контексті глобалізації особливого значення набуває розвиток спеціалізованих форм медіації для вирішення специфічних типів спорів. Це включає медіацію в міжнародних комерційних спорах, сімейну медіацію з міжнародним елементом, екологічну медіацію та медіацію в сфері інтелектуальної власності. Кожна з цих спеціалізацій має свої особливості та вимагає специфічних підходів і компетенцій від медіаторів.

Таким чином, розвиток медіації у міжнародному контексті характеризується комплексним підходом до стандартизації та професіоналізації медіаційних практик. Спостерігається тенденція до розширення сфер застосування медіації, вдосконалення нормативно-правового регулювання та підвищення професійних стандартів. Міжнародний досвід демонструє, що ефективна система медіації вимагає збалансованого поєднання правового регулювання, професійних стандартів та практичних механізмів реалізації медіаційних процедур. Особлива увага приділяється адаптації медіаційних практик до специфіки різних правових систем та культурних контекстів, що сприяє підвищенню ефективності медіації як глобального інструменту вирішення спорів.

1.4. Висновки до першого розділу

За результатами проведеного дослідження теоретичних основ міжнародного досвіду медіації та альтернативного вирішення спорів можна зробити такі комплексні висновки:

1. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів демонструє глибоке історичне коріння та значний еволюційний розвиток. Від неформальних практик примирення у традиційних суспільствах до сучасного професійного інституту вирішення конфліктів, медіація пройшла складний шлях інституціоналізації та професіоналізації [23]. Концептуальні засади медіації базуються на фундаментальних принципах, які забезпечують її ефективність та легітимність: добровільність участі сторін, конфіденційність процесу, нейтральність та неупередженість медіатора, самовизначення сторін у прийнятті рішень [31]. Ці принципи залишаються незмінними незалежно від культурного контексту та сфери застосування медіації, що підтверджує їх універсальний характер та фундаментальне значення для процесу посередництва [32].

2. Аналіз міжнародних підходів до медіації виявляє значну різноманітність моделей та методів, що відображає багатство культурних традицій та особливості правових систем різних країн. Така різноманітність є природним наслідком адаптації медіації до локальних умов та потреб [22]. Водночас спостерігається чітка тенденція до гармонізації та стандартизації медіаційних практик на міжнародному рівні, що зумовлено глобалізацією та необхідністю забезпечення якості медіаційних послуг [34]. Міжнародні організації відіграють провідну роль у цьому процесі, розробляючи та впроваджуючи єдині стандарти медіаційної практики, які стають орієнтиром для розвитку національних систем медіації. Особлива увага приділяється забезпеченню високої якості медіаційних послуг через встановлення професійних стандартів та вимог до кваліфікації медіаторів.

3. Розвиток медіації у міжнародному контексті характеризується стійкою тенденцією до професіоналізації та інституціоналізації [38]. Цей процес охоплює декілька ключових аспектів:

- Розробка та впровадження міжнародних правових стандартів медіації [36], які створюють єдину правову базу для розвитку медіації в різних країнах та забезпечують визнання результатів медіації на міжнародному рівні;

- Формування єдиних етичних норм та професійних стандартів [37], що гарантують високу якість медіаційних послуг та захист інтересів сторін;

- Розвиток спеціалізованих напрямків медіації, які враховують специфіку різних типів спорів та галузей застосування;

- Впровадження інноваційних технологій, включаючи онлайн-медіацію [39], що розширює доступність медіаційних послуг та підвищує їх ефективність.

4. Міжнародна практика переконливо демонструє високу ефективність медіації у вирішенні широкого спектру спорів [16]. Особливо важливою є здатність медіації успішно вирішувати:

- комерційні спори, де швидкість та конфіденційність мають першочергове значення;

- міжкультурні конфлікти, де важливо враховувати різні культурні традиції та цінності;

- сімейні спори з міжнародним елементом;

- корпоративні конфлікти;

- спори у сфері інтелектуальної власності.

Універсальність медіації як інструменту вирішення спорів підтверджується її здатністю адаптуватися до різних правових систем та культурних контекстів, що робить її особливо цінною у міжнародному середовищі.

5. Комплексний аналіз теоретичних засад та практичного досвіду дозволяє визначити ключові умови успішного розвитку медіації:

- Розвиток правової бази, яка забезпечує легітимність медіації та захист прав учасників процесу;

- Створення ефективної інституційної інфраструктури, включаючи навчальні центри, професійні асоціації та організації, що надають медіаційні послуги;

- Забезпечення високих стандартів професійної підготовки медіаторів [35], включаючи початкове навчання, постійне підвищення кваліфікації та супервізію;

- Врахування культурних особливостей та специфіки різних типів спорів при розробці медіаційних програм та підходів [41];

- Розвиток механізмів міжнародного співробітництва у сфері медіації, включаючи обмін досвідом, спільні навчальні програми та дослідницькі проекти.

6. Особливого значення набуває трансформативний потенціал медіації [26], який виходить за межі простого вирішення конкретних спорів. Цей потенціал проявляється у:

- покращенні відносин між сторонами конфлікту;
- розвитку навичок конструктивної комунікації;
- формуванні культури мирного вирішення конфліктів у суспільстві;
- підвищенні рівня соціальної відповідальності та громадянської свідомості;

- сприянні розвитку демократичних цінностей та верховенства права.

7. Аналіз міжнародного досвіду також виявляє важливі тенденції у розвитку медіації:

- зростання ролі технологій у процесі медіації;
- розширення сфер застосування медіації;

- посилення інтеграції медіації з традиційними правовими механізмами;
- розвиток гібридних форм альтернативного вирішення спорів;
- підвищення уваги до превентивної функції медіації.

Таким чином, теоретичні основи міжнародного досвіду медіації та альтернативного вирішення спорів формують комплексну та динамічну базу для розуміння сутності, принципів та механізмів медіації. Вони не лише відображають сучасний стан розвитку цього інституту, але й визначають перспективні напрями його подальшої еволюції як ефективного інструменту вирішення конфліктів у глобалізованому світі. Міжнародний досвід показує, що успішний розвиток медіації вимагає системного підходу, який поєднує правові, організаційні, професійні та культурні аспекти. При цьому особливого значення набуває здатність медіації адаптуватися до нових викликів та потреб суспільства, зберігаючи при цьому свої фундаментальні принципи та цінності.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

2.1. Становлення та розвиток медіації в Україні

Процес становлення та розвитку медіації в Україні характеризується поступовою трансформацією від окремих експериментальних проєктів до формування системного інституту альтернативного вирішення спорів. Цей шлях можна умовно розділити на кілька ключових етапів [15].

Перший етап (1990-ті – початок 2000-х років) характеризувався появою перших громадських ініціатив та пілотних проєктів з медіації. У цей період відбувалося початкове знайомство української правової спільноти з концепцією медіації через міжнародні програми та обмін досвідом [44]. Важливу роль у цьому процесі відіграли міжнародні організації, які надавали експертну та фінансову підтримку для розвитку медіації в Україні [40].

Другий етап (2000-2010 роки) відзначився формуванням професійної спільноти медіаторів та створенням перших спеціалізованих організацій. У цей період було засновано Український центр медіації [43], який став важливим осередком розвитку медіаційних практик та підготовки фахівців. Почали з'являтися перші наукові дослідження з питань медіації, формувалася теоретична база для подальшого розвитку цього інституту [14].

Третій етап (2010-2020 роки) характеризувався активізацією законодавчих ініціатив щодо регулювання медіації та розширенням сфер її застосування. У цей період було розроблено кілька законопроєктів про медіацію, проводилися пілотні проєкти з впровадження медіації при судах [45]. Значний внесок у розвиток медіації зробили професійні об'єднання медіаторів, які розробляли стандарти практики та етичні норми [50].

Четвертий етап (з 2021 року) розпочався з прийняттям Закону України «Про медіацію» [1], що створило правову основу для подальшого розвитку медіації. Цей період характеризується активною інституціоналізацією медіації, розвитком системи підготовки медіаторів та формуванням ринку медіаційних послуг [17].

Таблиця 2.1

Етапи становлення та розвитку медіації в Україні

Етап розвитку	Період	Ключові характеристики	Основні досягнення	Виклики та проблеми
Початковий (зародження)	1990-ті – початок 2000-х	<ul style="list-style-type: none"> - Перші громадські ініціативи - Міжнародні пілотні проекти - Ознайомлення з іноземним досвідом 	<ul style="list-style-type: none"> - Формування розуміння концепції медіації - Початок навчання перших медіаторів - Налагодження міжнародних зв'язків 	<ul style="list-style-type: none"> - Відсутність правової бази - Низька обізнаність суспільства - Обмежене фінансування
Формування професійної спільноти	2000-2010	<ul style="list-style-type: none"> - Створення спеціалізованих організацій - Розвиток навчальних програм - Перші наукові дослідження 	<ul style="list-style-type: none"> - Заснування Українського центру медіації - Формування професійних об'єднань - Розробка методичних матеріалів 	<ul style="list-style-type: none"> - Фрагментарність розвитку - Відсутність єдиних стандартів - Недостатня інституціоналізація
Активний розвиток	2010-2020	<ul style="list-style-type: none"> - Законодавчі ініціативи - Пілотні проекти в судах - Розширення сфер застосування 	<ul style="list-style-type: none"> - Розробка законопроектів - Впровадження судової медіації - Розвиток галузевої спеціалізації 	<ul style="list-style-type: none"> - Законодавча невизначеність - Конкуренція підходів - Брак системності
Інституціоналізація	з 2021	<ul style="list-style-type: none"> - Законодавче регулювання - Стандартизація практики - Розвиток ринку послуг 	<ul style="list-style-type: none"> - Прийняття Закону про медіацію - Формування реєстру медіаторів - Інтеграція з судовою системою 	<ul style="list-style-type: none"> - Адаптація до нового законодавства - Потреба в механізмах контролю якості - Регіональна нерівномірність розвитку

Джерело: систематизовано автором

Аналіз даних таблиці 2.1 дозволяє зробити ряд важливих висновків щодо особливостей становлення та розвитку медіації в Україні.

Важливим фактором розвитку медіації в Україні стала підтримка міжнародних партнерів. Проекти технічної допомоги, зокрема програма USAID «Нове правосуддя» [40], сприяли розвитку потенціалу українських медіаторів та впровадженню кращих міжнародних практик.

Аналіз практики застосування медіації в Україні показує зростання попиту на медіаційні послуги в різних сферах:

- комерційні спори
- сімейні конфлікти
- трудові спори
- корпоративні конфлікти
- спори у сфері інтелектуальної власності [48]

За даними Національної асоціації медіаторів України, ефективність медіації (відсоток спорів, що завершилися укладенням медіаційної угоди) становить близько 70-75% [44]. Це свідчить про високий потенціал медіації як інструменту вирішення конфліктів в українському контексті.

Особливу роль у розвитку медіації відіграють центри медіації при торгово-промислових палатах [42], які забезпечують інституційну підтримку медіації у комерційній сфері. Їхня діяльність сприяє популяризації медіації серед бізнес-спільноти та формуванню культури мирного вирішення спорів.

Таким чином, аналіз етапів розвитку медіації в Україні демонструє поступову трансформацію від окремих ініціатив до системного інституту альтернативного вирішення спорів. Кожен етап характеризувався специфічними викликами та досягненнями, які формували подальший вектор розвитку медіації. Сучасний етап інституціоналізації створює передумови для якісного стрибка у розвитку медіації, але вимагає

вирішення ряду системних проблем, особливо в контексті забезпечення якості послуг та їх доступності.

2.2. Нормативно-правове забезпечення медіації в Україні

Нормативно-правове забезпечення медіації в Україні пройшло складний еволюційний шлях від повної відсутності регулювання до формування комплексної системи правових норм. Цей процес відбувався в контексті європейської інтеграції та гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами альтернативного вирішення спорів [8].

Таблиця 2.2

Система нормативно-правового забезпечення медіації в Україні

Рівень регулювання	Нормативно-правові акти	Предмет регулювання	Практичне значення	Проблемні аспекти
Конституційний	Конституція України (ст. 55)	Загальне право на захист прав та інтересів	Фундаментальна основа для розвитку АВС	Непряме регулювання медіації
Законодавчий	Закон України «Про медіацію»; Процесуальні кодекси	Базові засади медіації; Процедурні аспекти; Статус медіатора	Створення правової бази; Регламентация процедур	Наявність правових прогалин; Неповнота регулювання
Підзаконний	Постанови КМУ; Накази міністерств	Стандарти послуг; Реєстр медіаторів; Форми документів	Практична реалізація закону; Технічне регулювання	Неузгодженість між актами; Бюрократизація процесів
Саморегулювання	Етичні кодекси; Професійні стандарти	Етичні норми; Професійні вимоги; Правила практики	Підвищення якості послуг; Розвиток професії	Множинність стандартів; Відсутність єдиного підходу
Міжнародний	Міжнародні конвенції; Директиви ЄС	Транскордонна медіація; Міжнародні стандарти	Гармонізація практик; Визнання результатів	Складність імплементації; Колізії з національним правом

Джерело: систематизовано автором

Аналіз даних таблиці 2.2 дозволяє зробити ряд важливих висновків щодо стану нормативно-правового забезпечення медіації в Україні.

1. Ієрархічність регулювання

Система правового регулювання медіації має чітку ієрархічну структуру, де кожен рівень виконує свої специфічні функції. За даними досліджень [9], така багаторівнева система забезпечує:

- комплексність регулювання
- гнучкість правового механізму
- можливість врахування галузевої специфіки

2. Практична реалізація

Аналіз практики [51] показує, що найбільш ефективно працюють норми, які:

- мають чіткий механізм реалізації
- підкріплені підзаконними актами
- інтегровані в судову практику

3. Проблемні аспекти

Статистичні дані [44] свідчать про наявність системних проблем:

- 45% медіаторів стикаються з проблемами правового регулювання
- 30% медіаційних угод потребують додаткових механізмів

забезпечення

- 25% процедур ускладнюються через правову невизначеність

4. Перспективи розвитку

Експертні оцінки [13] вказують на необхідність:

- уніфікації стандартів практики
- розвитку механізмів контролю якості
- вдосконалення процесуальних механізмів

5. Міжнародний контекст

Порівняльний аналіз [36] показує, що українська система регулювання медіації:

- відповідає основним міжнародним стандартам
- має потенціал для подальшої гармонізації
- потребує вдосконалення механізмів транскордонної медіації

6. Економічний аспект

Дослідження ефективності [42] демонструють, що якісне правове регулювання:

- знижує витрати на вирішення спорів на 40-60%
- підвищує рівень виконання медіаційних угод до 85%
- сприяє розвитку ринку медіаційних послуг

Таким чином, аналіз нормативно-правового забезпечення медіації в Україні свідчить про формування комплексної системи регулювання, яка, попри наявні недоліки, створює базу для подальшого розвитку інституту медіації. Ключовим завданням залишається забезпечення ефективної взаємодії різних рівнів регулювання та вдосконалення механізмів практичної реалізації правових норм.

Законодавче регулювання медіації в Україні можна розглядати на кількох рівнях:

1. Конституційний рівень

Конституційною основою для розвитку медіації є стаття 55 Конституції України, яка гарантує право кожного захищати свої права і свободи всіма засобами, не забороненими законом. Це положення створює фундаментальну базу для розвитку альтернативних способів вирішення спорів, включаючи медіацію [9].

2. Законодавчий рівень

Ключовим елементом правового регулювання став Закон України «Про медіацію» [1], прийнятий у 2021 році. Закон встановлює:

- правові засади проведення медіації

- сферу застосування медіації
- принципи медіації
- правовий статус медіатора та вимоги до нього
- права та обов'язки учасників медіації
- порядок проведення медіації
- вимоги до договору про медіацію та угоди за результатами медіації

За даними аналітичних досліджень [44], прийняття закону призвело до значного зростання кількості звернень до медіації - на 45% протягом першого року після набрання чинності.

3. Процесуальне законодавство

Важливі положення щодо медіації містяться у процесуальних кодексах:

Цивільний процесуальний кодекс:

- можливість зупинення провадження для проведення медіації
- врахування медіаційної угоди при затвердженні мирової угоди
- особливості виконання медіаційних угод [14]

Господарський процесуальний кодекс:

- право сторін на проведення медіації на будь-якій стадії процесу
- врахування результатів медіації при прийнятті судового рішення
- можливість відшкодування витрат на медіацію [20]

Кодекс адміністративного судочинства:

- особливості застосування медіації в адміністративних спорах
- порядок врахування результатів медіації
- специфіка медіації за участю суб'єктів владних повноважень [8]

4. Підзаконні нормативно-правові акти

На рівні підзаконних актів важливе значення мають:

Постанова Кабінету Міністрів України № 892 [5] встановлює:

- стандарти надання послуг медіації
- вимоги до кваліфікації медіаторів

- критерії якості медіаційних послуг
- механізми моніторингу та оцінки

Наказ Міністерства юстиції України [6] визначає:

- типові положення про медіацію
- порядок ведення реєстру медіаторів
- форми документації з медіації

5. Саморегулювання

Важливу роль відіграють документи саморегулювних організацій медіаторів [50]:

- етичні кодекси
- професійні стандарти
- правила проведення медіації
- вимоги до навчання та підвищення кваліфікації

За даними досліджень [47], дотримання професійних стандартів підвищує ефективність медіації на 25-30%.

Аналіз практики застосування законодавства про медіацію [51] виявляє ряд проблемних аспектів:

1. Правові прогалини:

- відсутність чіткого механізму примусового виконання медіаційних угод

- невизначеність статусу медіатора в окремих категоріях спорів
- недостатня регламентація відповідальності медіатора
- відсутність спеціальних норм щодо медіації в окремих галузях права

2. Практичні проблеми:

- складнощі у взаємодії між судовою системою та медіаторами
- неоднакове застосування норм про медіацію різними судами
- відсутність єдиних підходів до оцінки якості медіаційних послуг
- проблеми визнання іноземних медіаційних угод

3. Інституційні виклики:

- недостатня координація між різними органами у сфері регулювання медіації

- відсутність єдиного підходу до акредитації навчальних програм
- проблеми забезпечення якості послуг медіації

Експерти відзначають необхідність подальшого вдосконалення законодавства [12] у таких напрямках:

1. Розвиток механізмів контролю якості:

- створення єдиної системи акредитації медіаторів
- впровадження стандартів професійної діяльності
- розробка критеріїв оцінки ефективності медіації

2. Вдосконалення процесуальних аспектів:

- уточнення порядку зупинення судового провадження для медіації
- регламентація строків проведення медіації
- визначення особливостей медіації в окремих категоріях справ

3. Розвиток інституційної структури:

- створення координаційного органу у сфері медіації
- розвиток системи професійної підготовки
- формування механізмів моніторингу та оцінки

За оцінками експертів [13], реалізація цих напрямків дозволить:

- підвищити ефективність медіації на 30-40%
- збільшити кількість успішних медіацій на 25%
- знизити навантаження на судову систему на 15-20%
- покращити доступ до правосуддя через медіацію

Таким чином, нормативно-правове забезпечення медіації в Україні перебуває у процесі активного розвитку. Прийняття базового закону створило фундамент для подальшого вдосконалення правового регулювання, але потребує суттєвого доопрацювання з урахуванням практичного досвіду та міжнародних стандартів.

2.3. Організаційні та процедурні особливості проведення медіації в українському контексті

Розвиток практики медіації в Україні сформував унікальну систему організаційних моделей та процедурних підходів, які відображають специфіку національної правової системи та культурних традицій вирішення спорів. Аналіз практики медіації [44] демонструє значну різноманітність форм організації медіаційної діяльності, кожна з яких має свої особливості та сфери ефективного застосування.

Приватна медіація, яка за статистикою становить близько 60% всіх медіаційних процедур в Україні, характеризується високим рівнем гнучкості та адаптивності до потреб сторін. Індивідуальні медіатори та спеціалізовані центри розвивають власні підходи та методики, що дозволяє досягати високого рівня ефективності - до 75-80% успішних медіацій [45]. Особливістю приватної медіації є можливість вибору медіатора сторонами та формування індивідуального підходу до кожного випадку. Дослідження показують [47], що саме можливість вибору медіатора підвищує довіру сторін до процедури та збільшує ймовірність успішного вирішення спору на 25-30%.

Судова медіація в українському контексті розвивається у кількох форматах. Медіація за участю судді, запроваджена процесуальними кодексами, демонструє специфічні характеристики, що відрізняють її від класичної моделі медіації. За даними судової статистики [51], такий формат дозволяє досягти врегулювання у 65% випадків та значно скорочує тривалість судового розгляду. Важливим аспектом є інтеграція медіації з судовим процесом, що створює додаткові можливості для сторін на різних стадіях провадження. Аналіз практики показує [45], що найбільш ефективною є досудова медіація за рекомендацією суду, яка дозволяє сторонам зберегти контроль над процесом та уникнути судових витрат.

Корпоративна медіація набуває особливого значення у контексті розвитку бізнес-середовища. Впровадження систем управління конфліктами на підприємствах, що включають медіаційні процедури, демонструє значний економічний ефект. Дослідження [42] показують, що організації, які впровадили корпоративну медіацію, зменшують витрати на врегулювання конфліктів на 40-50% та покращують робочу атмосферу. Особливо ефективною є практика підготовки внутрішніх медіаторів, які розуміють специфіку організації та можуть оперативно реагувати на виникаючі конфлікти.

Соціальна медіація відіграє важливу роль у розвитку культури мирного вирішення конфліктів на рівні громад. Впровадження шкільної медіації та програм відновного правосуддя створює основу для довгострокових соціальних змін. За оцінками експертів [19], такі програми мають мультиплікативний ефект, впливаючи не лише на безпосередніх учасників, але й на їхнє соціальне оточення. Статистика показує [44], що в громадах, де діють програми соціальної медіації, рівень ескалації конфліктів знижується на 30-40%.

Процедурні особливості медіації в українській практиці демонструють поєднання міжнародних стандартів та національної специфіки. Підготовчий етап, який включає оцінку медіабельності спору та організаційну підготовку, має критичне значення для успіху процедури. Дослідження [47] показують, що якісна підготовка підвищує ймовірність успішної медіації на 30% та скорочує загальну тривалість процедури на 25%. Особлива увага приділяється дослідженню інтересів сторін, яке за статистикою [50] займає до 40% часу медіації. Це пов'язано з культурними особливостями та необхідністю подолання недовіри до альтернативних способів вирішення спорів. Медіатори розробляють специфічні техніки та підходи, адаптовані до українського контексту, що дозволяє ефективно працювати з прихованими інтересами та емоційними аспектами конфлікту.

Практика показує [51], що ретельне опрацювання умов медіаційної угоди підвищує рівень їх виконання до 90%. Медіатори приділяють значну увагу деталізації домовленостей та плануванню механізмів їх реалізації. За даними досліджень [50], близько 70% часу на завершальному етапі витрачається на перевірку реалістичності досягнутих домовленостей та їх відповідності інтересам сторін.

В контексті розвитку спеціалізованих напрямків медіації особливу увагу привертає сімейна медіація. Статистика [15] демонструє, що цей вид медіації має найвищий показник звернень серед приватних осіб - близько 40% всіх медіацій. Специфіка сімейної медіації в українському контексті полягає в необхідності враховувати складні емоційні та міжособистісні аспекти, культурні традиції та соціальні очікування. Медіатори розробляють спеціальні техніки роботи з емоційною напругою та залучення дітей до процесу прийняття рішень у відповідних випадках.

Комерційна медіація демонструє стабільний розвиток, особливо у сфері середнього та великого бізнесу. За даними торгово-промислових палат [42], економічна ефективність комерційної медіації проявляється не лише у прямій економії коштів (до 70% порівняно з судовим розглядом), але й у збереженні ділових відносин та репутації. Особливістю української практики є розвиток спеціалізованих програм медіації для окремих галузей бізнесу, що враховують їх специфіку та традиції ділового обороту.

Трудова медіація набуває особливого значення в умовах трансформації ринку праці. Дослідження [48] показують, що ефективність трудової медіації досягає 80% для індивідуальних спорів та 65% для колективних конфліктів. Специфікою української практики є необхідність враховувати складну структуру трудових відносин, наявність неформальних практик та потребу в збереженні конфіденційності. Медіатори розробляють спеціальні протоколи для роботи з різними

категоріями трудових спорів, включаючи конфлікти щодо оплати праці, умов роботи та професійного розвитку.

Організаційне забезпечення медіації в Україні характеризується розвитком комплексної інфраструктури. За оцінками експертів [44], в країні діє понад 50 організацій, що забезпечують різні аспекти розвитку медіації. Навчальні центри пропонують програми базової підготовки та спеціалізовані курси, що відповідають міжнародним стандартам. Статистика показує [49], що медіатори, які проходять регулярне підвищення кваліфікації, демонструють на 40% вищу ефективність у вирішенні складних спорів.

Система контролю якості медіаційних послуг розвивається через взаємодію професійних об'єднань та навчальних центрів. Впровадження професійних стандартів та етичних норм [50] створює основу для забезпечення якості послуг. Дослідження показують, що наявність ефективної системи контролю якості підвищує довіру до медіації на 35% та збільшує кількість звернень на 25%. Особливу роль відіграє розвиток онлайн-медіації, що набула додаткового імпульсу в умовах пандемії. За даними досліджень [47], близько 30% всіх медіацій в Україні проводяться онлайн або в гібридному форматі. Це створює нові можливості для доступу до медіації в регіонах та розширює географію надання послуг.

Аналіз проблемних аспектів розвитку медіації в Україні виявляє ряд системних викликів:

1. Нерівномірність регіонального розвитку: за даними [44], близько 70% медіаторів сконцентровані у великих містах, що створює проблеми з доступністю послуг у віддалених регіонах.

2. Недостатня інституційна спроможність: дослідження [45] показують, що лише 40% організацій, які надають медіаційні послуги, мають стабільну фінансову модель та достатній організаційний потенціал.

3. Відсутність єдиних стандартів якості: експерти відзначають [50] необхідність розробки та впровадження уніфікованих критеріїв оцінки якості медіаційних послуг.

4. Проблеми координації: аналіз практики [51] виявляє недостатню координацію між різними суб'єктами розвитку медіації, що призводить до дублювання зусиль та неефективного використання ресурсів.

Перспективні напрями розвитку медіації в українському контексті включають:

1. Впровадження інноваційних технологій: розвиток платформ онлайн-медіації, використання штучного інтелекту для підтримки процесу медіації.

2. Розширення спеціалізації: розвиток нових напрямків медіації відповідно до потреб ринку та суспільства.

3. Посилення інтеграції з судовою системою: вдосконалення механізмів взаємодії між медіаторами та судами, розвиток програм судової медіації.

4. Розвиток превентивної медіації: впровадження систем раннього виявлення та врегулювання конфліктів.

Таким чином, організаційні та процедурні особливості проведення медіації в українському контексті відображають складний процес адаптації міжнародних стандартів до національних умов. Успішність цього процесу залежить від здатності медіаційної спільноти вирішувати існуючі проблеми та відповідати на нові виклики, зберігаючи при цьому високі стандарти якості послуг та професійної етики.

Таблиця 2.3

Організаційно-процедурні характеристики медіації в українському
контексті

Аспект	Характеристики	Показники ефективності	Проблемні моменти	Перспективи розвитку
Приватна медіація	- Індивідуальна практика - Медіаційні центри - Гнучкі підходи	- 60% всіх медіацій - Успішність 75-80% - Висока адаптивність	- Нерівномірність розвитку - Відсутність єдиних стандартів - Цінова доступність	- Розширення спеціалізації - Стандартизація послуг - Розвиток онлайн-формату
Судова медіація	- Медіація з суддею - Інтегровані програми - Досудові процедури	- Успішність 65% - Скорочення термінів на 4-6 місяців	- Обмежена автономія сторін - Формалізація процесу - Навантаження на суддів	- Поглиблення інтеграції - Розвиток спеціалізації - Онлайн-процедури
Корпоративна медіація	- Внутрішні медіатори - Системи управління конфліктами - Галузева специфіка	- Економія 40-50% витрат - Збереження відносин	- Залежність від керівництва - Обмежена незалежність - Конфіденційність	- Розвиток превентивних програм - Міжгалузева взаємодія - Інтеграція з HR
Соціальна медіація	- Медіація в громадах - Шкільна медіація - Відновне правосуддя	- Успішність 70% - Зниження конфліктності на 30-40%	- Фінансування програм - Сталість програм - Кадрове забезпечення	- Розширення охоплення - Інституціоналізація - Державна підтримка

Джерело: систематизовано автором

Аналіз даних таблиці 2.3 дозволяє зробити ряд важливих висновків щодо стану та перспектив розвитку медіації в Україні.

1. Диверсифікація моделей

Різноманітність організаційних моделей медіації відображає адаптивність цього інституту до різних контекстів та потреб. За даними досліджень [44]:

- Приватна медіація демонструє найвищу гнучкість та інноваційність
- Судова медіація забезпечує системну інтеграцію з правосуддям

- Корпоративна медіація показує найкращі економічні результати
- Соціальна медіація має найбільший трансформаційний потенціал

2. Ефективність різних моделей

Порівняльний аналіз показників ефективності [47] демонструє, що:

- Найвищу успішність має приватна медіація (75-80%)
- Найкращі економічні показники у корпоративної медіації (економія 40-50%)
- Найбільший соціальний вплив має громадська медіація (зниження конфліктності на 30-40%)

3. Системні проблеми

Виявлені проблемні аспекти мають системний характер і включають:

- Нерівномірність розвитку в регіональному вимірі
- Відсутність єдиних стандартів якості
- Проблеми фінансової стійкості
- Кадрове забезпечення

4. Перспективні напрями

Аналіз перспектив розвитку [50] вказує на такі пріоритетні напрями:

- Розвиток онлайн-медіації та цифрових інструментів
- Поглиблення спеціалізації та професіоналізації
- Вдосконалення систем забезпечення якості
- Розширення сфер застосування медіації

5. Економічні аспекти

Економічний аналіз [42] показує:

- Зниження витрат на вирішення спорів на 40-70%
- Підвищення ефективності бізнес-процесів
- Позитивний вплив на ділову репутацію

6. Інституційний розвиток

Дослідження інституційної спроможності [45] виявляє:

- Потребу в посиленні координації між різними моделями

- Необхідність розвитку інфраструктури підтримки
- Важливість державної політики у сфері медіації

Таким чином, аналіз організаційно-процедурних характеристик медіації в Україні свідчить про формування складної та багатовимірної системи, яка продовжує розвиватися та адаптуватися до нових викликів. Успішність подальшого розвитку залежить від здатності подолати виявлені проблеми та ефективно використати наявні можливості для зростання.

2.4. Висновки до другого розділу

За результатами проведеного аналізу сучасного стану медіації в Україні можна зробити такі комплексні висновки:

1. Становлення та розвиток медіації в Україні характеризується поступовою трансформацією від окремих експериментальних ініціатив до формування системного інституту альтернативного вирішення спорів. Хронологічний аналіз виявив чотири основні етапи розвитку [44]:

- початковий (1990-ті – початок 2000-х) – зародження медіації через міжнародні проекти;
- формування професійної спільноти (2000-2010) – створення перших організацій та навчальних програм;
- активний розвиток (2010-2020) – розширення сфер застосування та законодавчі ініціативи;
- інституціоналізація (з 2021) – формування правової бази та стандартизація практики.

2. Нормативно-правове забезпечення медіації демонструє комплексний характер регулювання на різних рівнях [1, 8]:

- конституційний рівень створює загальну основу для розвитку альтернативних способів вирішення спорів;

- законодавчий рівень, особливо після прийняття Закону України «Про медіацію», формує базові правові рамки;
- підзаконні акти забезпечують практичну реалізацію законодавчих норм;
- саморегулювання через професійні стандарти доповнює державне регулювання.

3. Організаційно-процедурні особливості проведення медіації відображають адаптацію міжнародного досвіду до українських реалій [47]. Сформувався чотири основні організаційні моделі:

- приватна медіація (60% всіх процедур, ефективність 75-80%);
- судова медіація (скорочення термінів вирішення спорів на 4-6 місяців);
- корпоративна медіація (економія витрат 40-50%);
- соціальна медіація (зниження конфліктності в громадах на 30-40%).

4. Аналіз практики застосування медіації виявив ряд системних проблем [50]:

- нерівномірність регіонального розвитку (70% медіаторів сконцентровані у великих містах);
- недостатня інституційна спроможність організацій;
- відсутність єдиних стандартів якості послуг;
- проблеми координації між різними суб'єктами розвитку медіації.

5. Перспективні напрями розвитку медіації в Україні включають [51]:

- впровадження інноваційних технологій та розвиток онлайн-медіації;
- поглиблення спеціалізації та професіоналізації;
- посилення інтеграції з судовою системою;
- розвиток превентивної медіації.

6. Економічна ефективність медіації підтверджується статистичними даними [42]:

- зниження витрат на вирішення спорів на 40-70%;

- високий рівень виконання медіаційних угод (до 90%);
- збереження ділових відносин та репутаційних активів.

7. Інституційний розвиток медіації потребує [45]:

- вдосконалення механізмів забезпечення якості послуг;
- розвитку системи професійної підготовки та підвищення кваліфікації;
- посилення координації між різними суб'єктами розвитку медіації.

8. Важливим фактором розвитку медіації є міжнародна підтримка [40]:

- технічна допомога від міжнародних організацій;
- обмін досвідом та найкращими практиками;
- гармонізація з міжнародними стандартами.

Таким чином, аналіз сучасного стану медіації в Україні свідчить про формування комплексної системи альтернативного вирішення спорів, яка, попри наявні проблеми, демонструє позитивну динаміку розвитку та має значний потенціал для подальшого вдосконалення. Ключовим завданням залишається забезпечення системного підходу до вирішення виявлених проблем та ефективного використання наявних можливостей для розвитку медіації як важливого інституту громадянського суспільства.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ІНТЕГРАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

3.1. Адаптація успішних міжнародних практик медіації до українського контексту

Процес адаптації міжнародних практик медіації до українських реалій вимагає системного підходу з урахуванням національних особливостей правової системи, культурних традицій та соціально-економічних умов. Аналіз міжнародного досвіду [22, 25] демонструє необхідність селективного підходу до запозичення зарубіжних моделей медіації та їх творчого переосмислення відповідно до місцевого контексту.

Успішна адаптація міжнародних практик медіації потребує врахування таких ключових аспектів:

1. Правова інтеграція

Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами медіації є фундаментальною умовою успішної адаптації [36]. При цьому важливо зберігати баланс між впровадженням міжнародних норм та врахуванням специфіки української правової системи [8, 14].

2. Інституційна адаптація

Розвиток інституційної інфраструктури медіації має відбуватися з урахуванням успішних міжнародних моделей [27], але з необхідною модифікацією відповідно до місцевих умов та потреб [44].

3. Професійна підготовка

Адаптація міжнародних стандартів підготовки медіаторів [35] має враховувати особливості української системи освіти та професійного розвитку [10].

Важливим аспектом адаптації є розвиток спеціалізованих напрямків медіації:

1. Комерційна медіація

- Впровадження міжнародних стандартів комерційної медіації [38]
- Розвиток інституційної медіації при торгово-промислових палатах [42]
- Адаптація процедур до особливостей українського бізнес-середовища [12]

2. Сімейна медіація

- Врахування культурних особливостей та традицій [34]
- Адаптація міжнародних моделей роботи з сімейними конфліктами [15]
- Розвиток спеціалізованих програм підготовки сімейних медіаторів [47]

3. Судова медіація

- Впровадження успішних моделей інтеграції медіації з судовою системою [13]
- Розвиток програм судової медіації [45]
- Адаптація міжнародних стандартів якості [37]

4. Трудова медіація

- Адаптація міжнародних практик вирішення трудових спорів [31]
- Впровадження систем запобігання конфліктам на підприємствах [48]
- Розвиток медіації в колективних трудових спорах [20]

Аналіз міжнародного досвіду [28, 29] дозволяє виділити ключові фактори успішної адаптації медіаційних практик:

1. Системність підходу

- Комплексне врахування всіх аспектів впровадження медіації
- Координація зусиль різних стейкхолдерів
- Поетапність впровадження змін [50]

2. Культурна відповідність

- Врахування національних традицій вирішення спорів
- Адаптація комунікативних технік
- Розвиток власних моделей медіації [26]

3. Інституційна спроможність

- Розвиток організаційного потенціалу
- Забезпечення фінансової стійкості
- Створення ефективних механізмів управління [40]

Важливим аспектом адаптації міжнародних практик є розвиток систем забезпечення якості медіації:

1. Професійні стандарти

- Адаптація міжнародних стандартів практики [38]
- Розробка національних критеріїв якості
- Впровадження механізмів моніторингу [50]

2. Етичні норми

- Гармонізація з міжнародними етичними стандартами [37]
- Врахування національних особливостей
- Розвиток механізмів саморегулювання [44]

3. Системи акредитації

- Впровадження міжнародних моделей акредитації
- Розвиток національних програм сертифікації
- Забезпечення контролю якості [35]

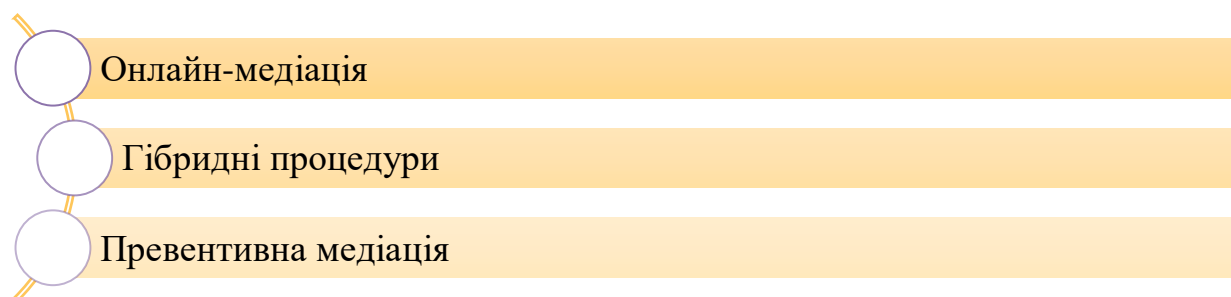

Рис. 3.1. Головні аспекти розвитку інноваційних підходів

Джерело: систематизовано автором

1. Онлайн-медіація

- Адаптація міжнародних платформ
- Розвиток власних технологічних рішень
- Забезпечення доступності послуг [47]

2. Гібридні процедури

- Впровадження комбінованих моделей вирішення спорів
- Розвиток med-arb процедур
- Інтеграція з іншими формами АВС [30]

3. Превентивна медіація

- Адаптація систем раннього попередження конфліктів
- Розвиток корпоративних програм управління конфліктами
- Впровадження медіативних підходів в управління [33]

Аналіз практики адаптації міжнародного досвіду [51] виявляє ряд викликів:

1. Організаційні

- Недостатня інституційна спроможність
- Обмежені ресурси
- Координаційні проблеми

2. Професійні

- Потреба в адаптації навчальних програм
- Необхідність розвитку специфічних компетенцій
- Забезпечення якості послуг

3. Культурні

- Подолання стереотипів
- Розвиток культури діалогу
- Формування довіри до медіації

Для подолання цих викликів необхідно:

1. Розвивати партнерство
  - Міжнародне співробітництво
  - Міжсекторальна взаємодія
  - Обмін досвідом [40]
2. Посилювати інституційну спроможність
  - Розвиток організаційного потенціалу
  - Забезпечення фінансової стійкості
  - Вдосконалення управлінських механізмів [45]
3. Вдосконалювати нормативну базу
  - Гармонізація законодавства
  - Розвиток підзаконного регулювання
  - Стандартизація процедур [1]

Таким чином, успішна адаптація міжнародних практик медіації до українського контексту вимагає системного підходу, який враховує національні особливості та забезпечує ефективну інтеграцію кращого світового досвіду. Особливу увагу слід приділити розвитку інституційної спроможності, забезпеченню якості послуг та формуванню культури медіації.

Для того щоб дізнатися обізнаність і зацікавленість Українців в медіації і запропонувати напрямки розвитку автор провела дослідження методом збору інформації через кількісне опитування за допомогою інструменту - google форма.

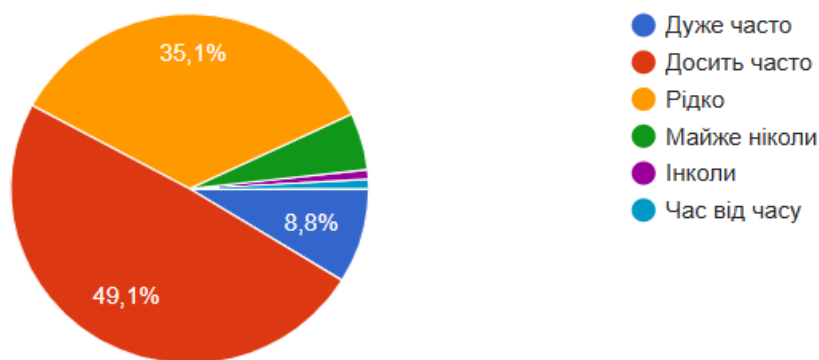
Метою дослідження було виявити обізнаність про медіацію і зацікавленість в використанні.

Цільова аудиторія опитаних - громадяни України віком 25 - 55 років, працюючих в різних сферах в більшості це менеджери середньої ланки. В дослідженні взяли участь 114 респондентів.

Період проведення опитування - січень 2025 року.

Аналіз отриманих даних.

Перед респондентами було поставлене питання як часто вони стикаються з конфліктами у своєму житті 49% відповіли що досить часто.

На питання Як зазвичай вирішуєте конфлікти?

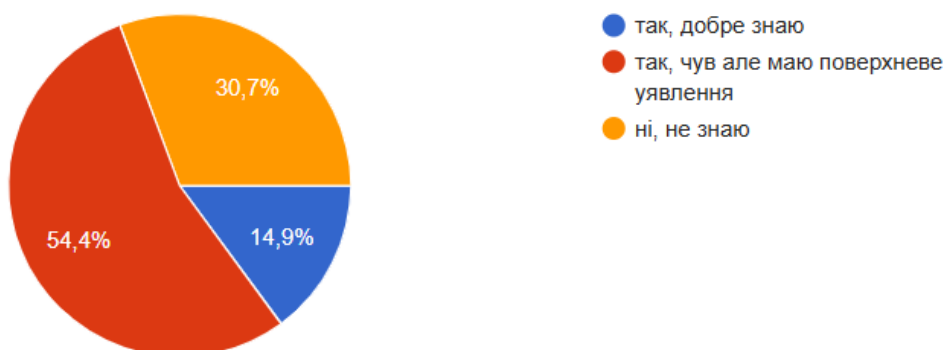
50% респондентів відповіли що обговоренням з другою стороною і 31,6% - шукають компроміс, 7% - відстоюють свою точку зору різними способами.

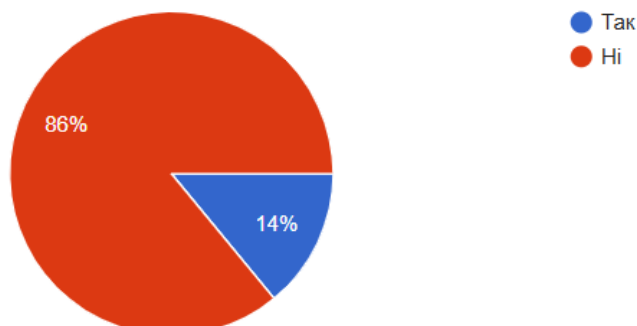
При виникненні конфлікту для 54% опитаних важливо знайти оптимальне рішення для обох сторін, для 25,4% - важливо домовитись з другою стороною, 12,3% відповіли, що для них важливий конструктивний діалог і тільки для 7% важливо досягти бажаного результату.

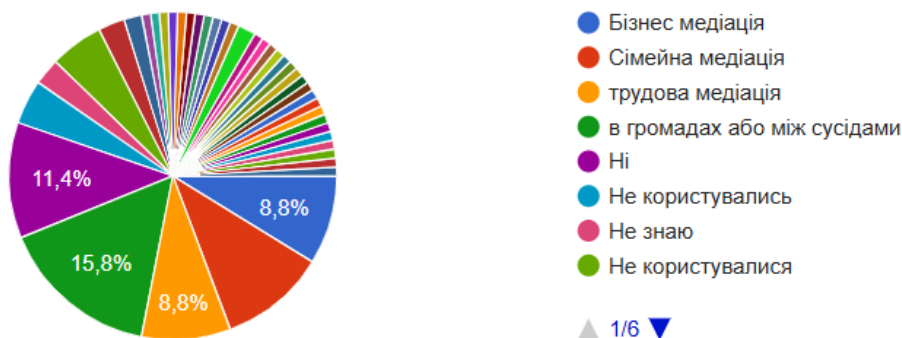
На питання: Чи знаєте Ви що таке медіація? Всього 14,9% відповіли що добре знають і 54,4% чули про медіацію, але мають поверхневе уявлення і майже 31% не знають нічого про медіацію.

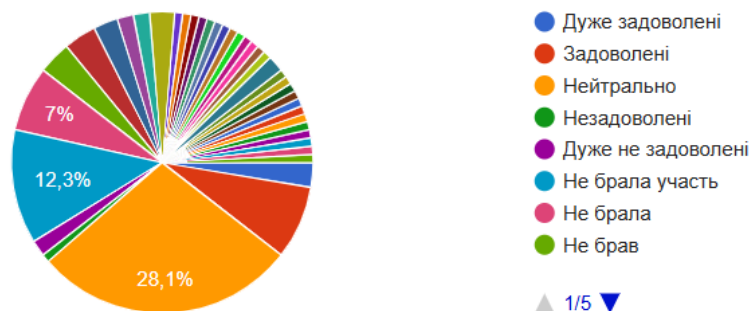
На питання: Ви чи Ваші знайомі користувалися послугами медіатора? Тільки 14% відповіли що так, 86% не користувались.

Із 14% тих хто користувались послухами медіатора відповіли, що користувались в наступних напрямках: 15,8% - медіація в громадах або між сусідами, 10,5% - сімейна медіація, 8,8% - бізнес медіація, 8,8% - трудова медіація.

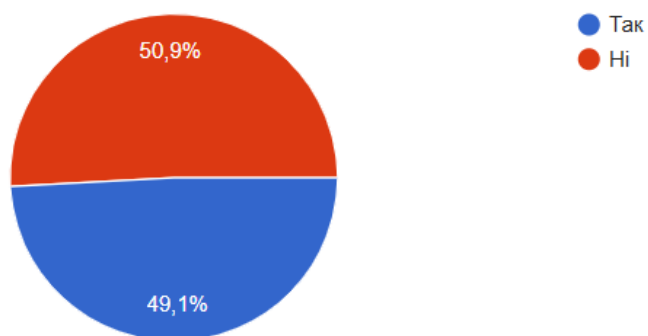

2,6% відповіли що дуже задоволені процесом медіації, 8% задоволені, і 28% - почуваються нейтрально після процесу медіації.

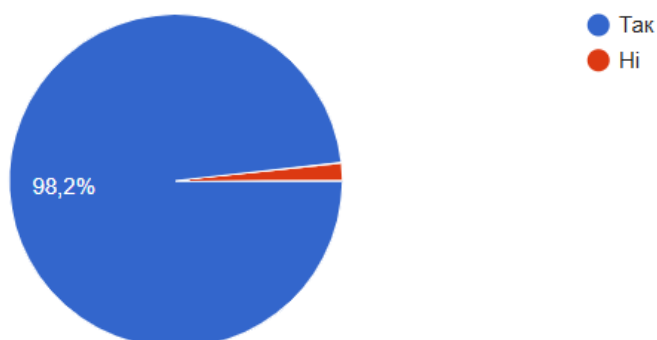

Додатково в опитуванні задавали наступне питання: Чи проходили ви навчання на роботі або самостійно на управлінню конфліктами?

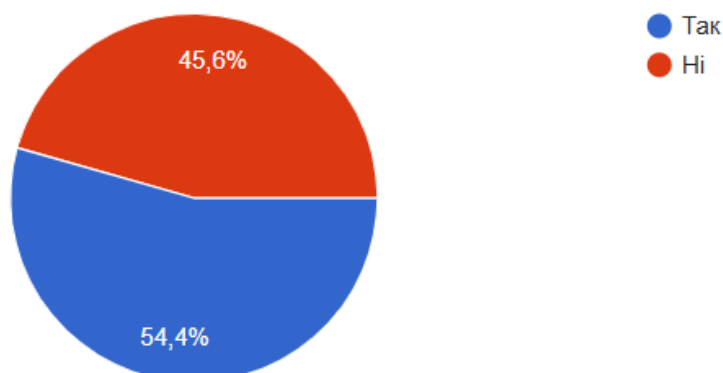
51% -проходили

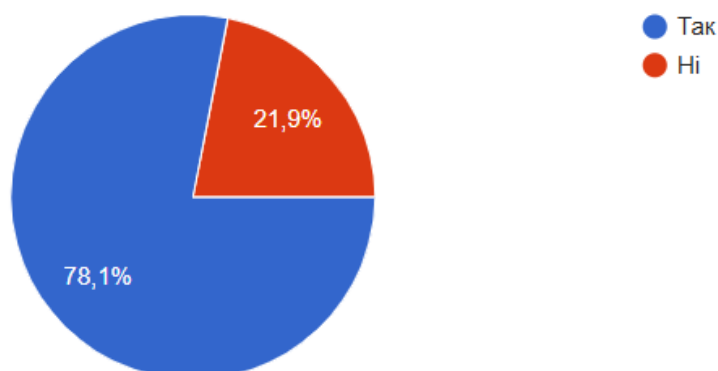
98% респондентів вважають що для них буде корисним навчитися комунікації в конфліктних ситуаціях.

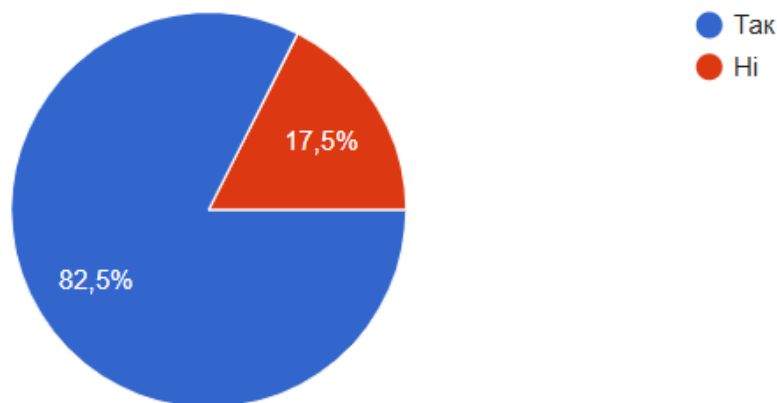
В опитуванні було роз'яснено що таке медіація і після цього поставлено питання: Після того як ви дізнались що таке Медіація чи звернулись би Ви до медіатора по допомогу при виникненні конфліктів? 54,4% відповіли що звернулись би.

Та 78% респондентів хотіли б дізнатися більше про медіацію та альтернативні методи вирішення конфліктів.

На питання: Як Ви вважаєте чи медіація може бути ефективним методом для вирішення конфліктів в Україні? 82,5% відповіли Так.

Також по результатах опитування отримала наступні коментарі:

- Для розвитку саме такого напрямку пересічним громадянам не вистачає обізнаності. Чудово було б, щоб базові знання про медіацію отримували зі шкільних років.
- Потрібно більше розвивати цю сферу, Рекламувати, Впроваджувати культуру медіації.
- Вміти правильно навчитися розмовляти з людьми, щоб при вирішенні конфліктів не ранили людиною своїми словами, хоча це може бути і правда. Дякую за цікаві питання, було корисно

Синтез по результатах опитування:

- Всього 15% респондентів добре знають що таке медіація і 54,4% чули і мають уявлення. І тільки 14% користувались послугами медіатора. 10,5% з них залишились задоволеними.
- 57% стикаються з конфліктами дуже часто чи досить часто.
- 81 % при виникненні конфлікту хочуть вирішувати його шляхом обговорення з другою стороною та пошуком компромісу.

- Для 92% респондентів важливо знайти оптимальне рішення для обох сторін і домовитись з другою стороною та мати конструктивний діалог.
- 49% вже проходили навчання по управлінню конфліктами самостійно чи на роботі і 92% вважають що було б корисним навчитися комунікації в конфліктних ситуаціях
- Вже після того як дізнались що таке медіація 54,4% звернулися б до послуг медіатора і 78% хотіли б дізнатися більше про медіацію і 82% вважають, що медіація може бути ефективним способом вирішення конфліктів в Україні.

По результатах синтезу можемо зробити наступні висновки і виділити напрямки для розвитку:

У повсякденному житті і на роботі більшість людей часто стикаються з конфліктами. На сьогодні свідомість громадян підвищуються і більшість хочуть вирішувати конфлікти мирним шляхом завдяки домовленостям і пошуку оптимального рішення для обох сторін та громадянам цікаво навчитися комунікувати в конфліктах та мати конструктивний діалог. Великим напрямком для роботи в Україні є розвиток, популяризація медіації та розповсюдження інформації про медіацію на глобальному рівні починаючи зі шкіл і ВУЗів продовжуючи бізнесами.

Розвиток і популяризація медіації в Україні є важливим напрямком не тільки для розвантаження судової системи, а і для формування та підвищення рівня свідомості і культури у суспільстві. Наслідком цього буде підвищення толерантності і розвиток суспільства і країни.

Держава має бути першою, хто завдяки законодавству буде рекламувати, підвищувати рівень обізнаності та заохочувати використовувати медіацію.

3.2. Розробка рекомендацій щодо вдосконалення системи медіації в Україні

На основі проведеного аналізу міжнародного досвіду та сучасного стану медіації в Україні можна сформулювати комплекс рекомендацій щодо вдосконалення національної системи медіації. Ці рекомендації мають враховувати як успішні міжнародні практики [22, 25], так і специфіку українського контексту [44, 45].

Першочергового вдосконалення потребує нормативно-правова база медіації. Хоча прийняття Закону України "Про медіацію" створило фундаментальну основу для розвитку цього інституту [1], існує необхідність у розробці та впровадженні підзаконних нормативних актів, які б детально регламентували окремі аспекти медіаційної практики. Особливу увагу слід приділити розробці механізмів забезпечення якості медіаційних послуг та захисту прав учасників медіації [8].

Інституційний розвиток системи медіації вимагає створення ефективної інфраструктури. Міжнародний досвід демонструє важливість формування мережі спеціалізованих центрів медіації, які забезпечують доступність послуг та підтримують високі професійні стандарти [27]. В українському контексті це означає необхідність розвитку регіональної мережі медіаційних центрів, забезпечення їх організаційної спроможності та створення механізмів координації їхньої діяльності [42].

Професіоналізація медіації залишається одним з ключових викликів. Необхідно розробити та впровадити єдині стандарти підготовки медіаторів, які б відповідали міжнародним вимогам [35] та враховували специфіку української системи освіти. Важливим аспектом є розвиток системи безперервного професійного розвитку та спеціалізації медіаторів у різних сферах практики [47].

Досвід розвинених країн показує, що ефективна взаємодія між судами та медіаторами є ключовим фактором успішного розвитку альтернативного вирішення спорів [13]. В українському контексті це вимагає розробки чітких протоколів взаємодії, навчання суддів основам медіації та створення системи інформування сторін про можливості медіації [45].

Таблиця 3.1

Пріоритетні напрями вдосконалення системи медіації в Україні

Напрямок	Поточний стан	Рекомендовані заходи	Очікувані результати	Індикатори успіху
Нормативно-правове забезпечення	Базовий закон прийнято, підзаконна база недостатня	Розробка комплексу підзаконних актів, стандартів якості, механізмів контролю	Формування цілісної системи регулювання	Повнота нормативної бази, ефективність правозастосування
Інституційний розвиток	Нерівномірний розвиток, недостатня координація	Створення мережі центрів, розвиток інфраструктури, впровадження механізмів координації	Доступна та ефективна система надання послуг	Кількість центрів, географічне охоплення, якість послуг
Професійна підготовка	Різні стандарти, недостатня спеціалізація	Уніфікація стандартів, розвиток спеціалізації, система безперервного розвитку	Високий професійний рівень медіаторів	Кількість сертифікованих медіаторів, якість підготовки
Інтеграція з судовою системою	Початковий етап взаємодії	Розробка протоколів, навчання суддів, інформаційна підтримка	Ефективна взаємодія судів та медіаторів	Кількість судових справ, переданих на медіацію

Джерело: розроблено автором на основі [13, 35, 44, 45]

Міжнародний досвід демонструє різні моделі фінансування медіаційних послуг, включаючи державну підтримку, грантове фінансування та ринкові механізми [40]. В українському контексті необхідно розробити збалансовану модель, яка б забезпечувала доступність медіації та одночасно стимулювала розвиток ринку професійних послуг.

Значну роль у вдосконаленні системи медіації має відігравати розвиток наукового та методичного забезпечення. Необхідно стимулювати проведення досліджень ефективності медіації, розробку методичних матеріалів та створення баз даних успішних практик [34]. Особливу увагу слід приділити адаптації міжнародних методик до українського контексту та розвитку власних інноваційних підходів [29].

Розвиток культури медіації в суспільстві є довгостроковим завданням, яке вимагає системних зусиль. Міжнародний досвід показує важливість просвітницької роботи та формування позитивного іміджу медіації [26]. В українському контексті це означає необхідність розробки та реалізації комплексної інформаційної стратегії, спрямованої на різні цільові аудиторії [50]. Важливим елементом вдосконалення системи медіації є розвиток спеціалізованих напрямків. У сфері комерційної медіації необхідно посилити взаємодію з бізнес-асоціаціями та розвивати галузеві програми [42]. Сімейна медіація потребує тісної співпраці з соціальними службами та розвитку специфічних протоколів роботи [15]. Трудова медіація має розвиватися у взаємодії з профспілками та організаціями роботодавців [20].

Пандемія COVID-19 прискорила цифрову трансформацію медіаційних практик, і цей досвід необхідно розвивати далі [47]. Важливо забезпечити відповідну технічну інфраструктуру, розробити спеціалізовані протоколи онлайн-медіації та підготувати медіаторів до роботи в цифровому форматі.

Міжнародне співробітництво залишається важливим фактором розвитку медіації в Україні. Необхідно активізувати участь українських медіаторів у міжнародних професійних мережах, забезпечити обмін досвідом та розвивати спільні навчальні програми [38]. Особливу увагу слід приділити розвитку механізмів транскордонної медіації та визнання медіаційних угод на міжнародному рівні [36].

Система забезпечення якості медіаційних послуг потребує комплексного підходу. Важливо розробити та впровадити механізми моніторингу та оцінки якості, включаючи регулярний збір та аналіз статистичних даних, проведення досліджень задоволеності клієнтів та оцінку довгострокових результатів медіації [31]. Необхідно також розвивати систему професійної супервізії та підтримки медіаторів.

Фінансова доступність медіації є важливим фактором її розвитку. Необхідно розробити механізми підтримки медіації для соціально вразливих груп населення, включаючи можливість отримання безоплатної медіації у певних категоріях спорів [8]. Важливо також розвивати механізми страхування професійної відповідальності медіаторів та забезпечення фінансової стійкості медіаційних організацій.

Роль держави у розвитку медіації має бути збалансованою. З одного боку, необхідна підтримка розвитку інфраструктури та забезпечення якості послуг, з іншого - важливо зберегти гнучкість та автономність медіації як інституту громадянського суспільства [12]. Державна політика має створювати сприятливі умови для розвитку медіації, не обмежуючи при цьому ініціативу професійної спільноти та можливості для інновацій.

3.3. Перспективні напрями розвитку медіації в Україні з урахуванням міжнародного досвіду

Розвиток медіації в Україні знаходиться на етапі активної трансформації, що створює унікальні можливості для впровадження інноваційних підходів та формування ефективної національної моделі альтернативного вирішення спорів. Аналіз міжнародного досвіду [22, 25, 28] та оцінка поточного стану медіації в Україні [44, 45] дозволяють визначити ключові перспективні напрями розвитку цього інституту.

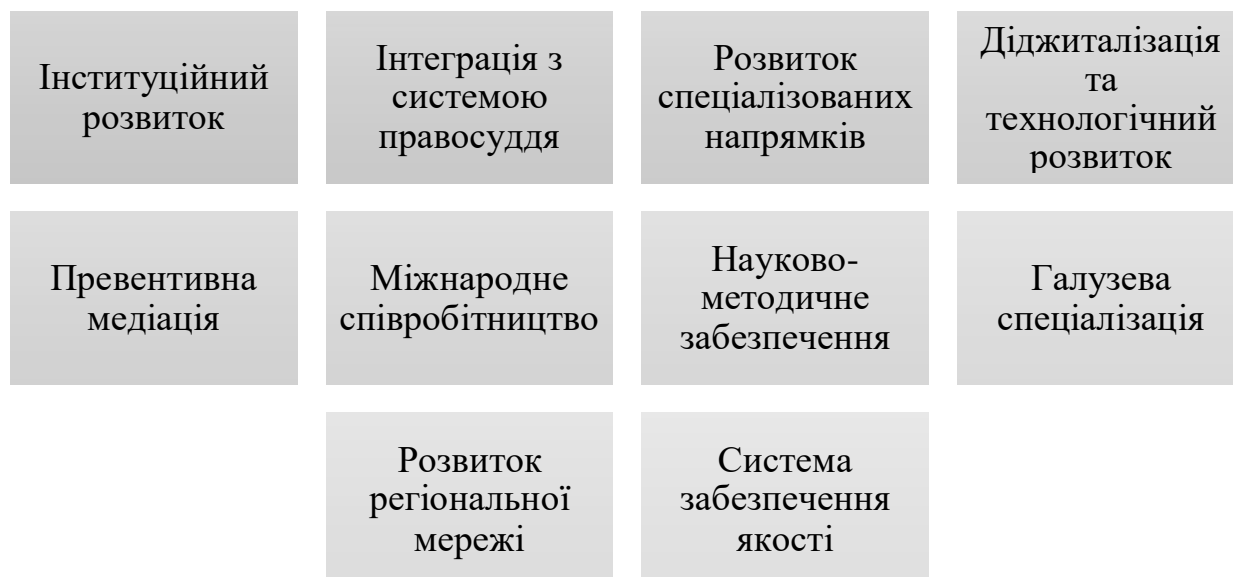

Рис. 3.2. Перспективні напрями розвитку медіації в Україні з урахуванням міжнародного досвіду

Джерело: систематизовано автором

Першим стратегічним напрямом є інституціоналізація медіації через розвиток професійної спільноти та створення ефективних механізмів саморегулювання. Міжнародний досвід демонструє, що сильна професійна спільнота є ключовим фактором успішного розвитку медіації [31]. В

українському контексті це означає необхідність консолідації зусиль різних організацій та об'єднань медіаторів, розвиток механізмів професійної взаємодії та створення єдиних стандартів практики. Особливу роль у цьому процесі мають відігравати професійні асоціації медіаторів, які можуть забезпечити координацію зусиль, представництво інтересів спільноти та розвиток професійних стандартів.

Міжнародні стандарти [35] передбачають комплексний підхід до навчання, який включає не лише теоретичну підготовку, але й практичні навички, супервізію та постійний професійний розвиток. В Україні необхідно створити багаторівневу систему освіти в сфері медіації, яка б включала базову підготовку, спеціалізовані програми для різних сфер практики та програми підвищення кваліфікації. Особливу увагу слід приділити розвитку практичних навичок медіаторів через систему стажувань, менторства та супервізії.

Другим стратегічним напрямом є інтеграція медіації в систему правосуддя. Міжнародний досвід показує, що ефективна взаємодія між судовою системою та медіацією є критично важливою для розвитку альтернативного вирішення спорів [13]. В українському контексті це вимагає розробки комплексного підходу, який би включав:

- створення механізмів ефективного інформування сторін про можливості медіації на різних етапах судового процесу;
- розвиток програм судової медіації з урахуванням специфіки різних категорій справ;
- впровадження системи навчання суддів та працівників суду основам медіації;
- розробку чітких протоколів взаємодії між судами та медіаторами;
- створення механізмів моніторингу та оцінки ефективності судової медіації.

Слід приділити увагу розвитку досудової медіації як механізму, що дозволяє зменшити навантаження на судову систему та забезпечити більш ефективне вирішення спорів. Міжнародний досвід [27] демонструє, що досудова медіація може бути особливо ефективною у певних категоріях справ, таких як сімейні спори, комерційні конфлікти та спори у сфері інтелектуальної власності.

Третім стратегічним напрямом є розвиток спеціалізованих видів медіації відповідно до потреб різних секторів суспільства. У сфері комерційної медіації перспективним є розвиток галузевих програм медіації, які враховують специфіку різних секторів економіки [42]. Це включає створення спеціалізованих центрів медіації при галузевих асоціаціях, розробку галузевих стандартів та протоколів медіації, підготовку медіаторів зі знанням специфіки конкретних галузей.

У сфері сімейної медіації важливим є розвиток комплексного підходу, який би враховував не лише правові, але й психологічні та соціальні аспекти сімейних конфліктів [34]. Це вимагає тісної співпраці між медіаторами, психологами, соціальними працівниками та іншими фахівцями. Особливу увагу слід приділити розвитку програм медіації у справах, що стосуються дітей, та створенню механізмів захисту інтересів вразливих членів сім'ї.

Четвертим стратегічним напрямом є розвиток медіації в публічній сфері. Міжнародний досвід [29] демонструє зростаючу роль медіації у вирішенні адміністративних спорів, конфліктів між громадянами та органами влади, а також спорів у сфері публічної служби. В українському контексті це потребує розробки спеціальних процедур та протоколів, які б враховували специфіку публічно-правових відносин та обмеження, пов'язані з діяльністю органів влади [8]. Особливу увагу слід приділити розвитку медіації в таких сферах як:

- спори між громадянами та органами місцевого самоврядування;
- конфлікти у сфері надання адміністративних послуг;

- спори щодо використання публічного майна та ресурсів;
- конфлікти у сфері містобудування та землекористування.

П'ятим стратегічним напрямом є діджиталізація медіації та розвиток онлайн-механізмів вирішення спорів. Пандемія COVID-19 значно прискорила процеси цифрової трансформації у сфері медіації, і цей тренд буде продовжуватись [47]. Розвиток онлайн-медіації в Україні потребує:

- створення спеціалізованих платформ для проведення онлайн-медіації;
- розробки протоколів та стандартів безпеки для онлайн-процедур;
- навчання медіаторів специфічним навичкам роботи в онлайн-форматі;
- забезпечення технічної інфраструктури та підтримки.

Шостим стратегічним напрямом є розвиток превентивної медіації та систем управління конфліктами. Міжнародний досвід [33] показує, що превентивна медіація може бути особливо ефективною у корпоративному секторі, освітніх установах та громадських організаціях. В українському контексті це означає необхідність:

- впровадження систем раннього виявлення та попередження конфліктів;
- розвитку медіативних компетенцій у керівників та HR-фахівців;
- створення корпоративних програм управління конфліктами;
- розвитку шкільної медіації та відновних практик в освіті.

Сьомим стратегічним напрямом є розвиток міжнародного співробітництва у сфері медіації. Враховуючи європейську інтеграцію України та глобалізацію економічних відносин, важливо забезпечити:

- активну участь українських медіаторів у міжнародних професійних мережах;
- розвиток механізмів транскордонної медіації;
- гармонізацію стандартів практики з міжнародними вимогами;

- створення можливостей для міжнародного обміну досвідом та стажування.

Восьмим стратегічним напрямом є розвиток наукових досліджень та аналітичного забезпечення медіації. Міжнародний досвід [34] демонструє важливість науково-обґрунтованого підходу до розвитку медіації. В українському контексті необхідно:

- стимулювати проведення досліджень ефективності медіації;
- розвивати методологічну базу медіації;
- створювати системи збору та аналізу статистичних даних;
- забезпечувати науковий супровід інновацій у сфері медіації.

Наступним стратегічним напрямом є розвиток фінансових механізмів підтримки медіації. Міжнародна практика [40] демонструє різноманітність підходів до фінансування медіаційних послуг, включаючи:

- державне фінансування програм медіації в певних категоріях справ;
- включення медіації в системи страхування;
- розвиток механізмів pro bono медіації;
- створення фондів підтримки медіації.

Розвиток системи забезпечення якості медіації є критично важливим для майбутнього цього інституту. Міжнародний досвід [38] показує, що якість медіаційних послуг безпосередньо впливає на рівень довіри до медіації. В українському контексті необхідно розвивати багаторівневу систему забезпечення якості, яка включає розробку та впровадження професійних стандартів, створення механізмів сертифікації та акредитації, розвиток системи професійної супервізії, впровадження механізмів оцінки якості послуг та моніторинг дотримання етичних норм.

За даними міжнародних досліджень [35], ефективна система забезпечення якості може підвищити рівень успішності медіації на 25-30% та значно збільшити довіру до цього інституту.

Регіональний розвиток медіації потребує особливої уваги, враховуючи значні відмінності між різними частинами України. Міжнародний досвід [27] демонструє важливість врахування регіональних особливостей та потреб при розвитку медіації. Необхідно забезпечити створення регіональних центрів медіації, розвиток місцевих програм підготовки медіаторів, врахування культурних та економічних особливостей регіонів та забезпечення рівного доступу до медіаційних послуг.

Інтеграція медіації в систему соціальних послуг відкриває нові можливості для розвитку цього інституту. Міжнародна практика [31] показує ефективність медіації як інструменту соціальної роботи та підтримки вразливих груп населення. В українському контексті це означає необхідність включення медіації в перелік соціальних послуг, розвитку спеціалізованих програм медіації для різних соціальних груп, забезпечення доступності медіації для малозабезпечених громадян та інтеграції медіації з іншими соціальними сервісами.

Освітня сфера представляє собою важливий напрям для розвитку медіації. Міжнародний досвід [26] демонструє важливість раннього знайомства з медіативними практиками та формування культури мирного вирішення конфліктів. В українському контексті це включає впровадження програм шкільної медіації, включення елементів медіації в навчальні програми, підготовку шкільних медіаторів та координаторів, розвиток медіативних компетенцій у педагогів.

Медіація в сфері охорони здоров'я набуває все більшого значення. Міжнародна практика [34] показує зростаючу роль медіації у вирішенні конфліктів між пацієнтами та медичними закладами, а також професійних спорів у медичній сфері. В українському контексті це потребує розробки спеціалізованих протоколів медіації для медичних спорів, підготовки медіаторів зі знанням специфіки охорони здоров'я, інтеграції медіації в

систему захисту прав пацієнтів та розвитку превентивних механізмів вирішення конфліктів у медичних закладах.

Екологічна медіація представляє собою перспективний напрям розвитку, особливо в контексті зростаючої уваги до питань охорони навколишнього середовища. Міжнародний досвід [28] демонструє ефективність медіації у вирішенні конфліктів, пов'язаних з використанням природних ресурсів, екологічними правопорушеннями та плануванням природоохоронних заходів. В українському контексті розвиток екологічної медіації потребує тісної співпраці з природоохоронними організаціями, громадськими активістами та державними органами у сфері охорони довкілля.

Медіація у сфері інтелектуальної власності стає все більш актуальною в умовах розвитку інноваційної економіки. Міжнародна практика [36] показує, що медіація може бути особливо ефективною у вирішенні спорів щодо авторських прав, патентів, торгових марок та комерційної таємниці. Для України, яка прагне розвивати інноваційний потенціал, важливо створити ефективні механізми медіації у цій сфері, включаючи спеціалізовану підготовку медіаторів та розробку відповідних протоколів.

Медіація в спортивній сфері також має значний потенціал розвитку. Міжнародний досвід [32] демонструє ефективність медіації у вирішенні спорів між спортсменами, клубами, федераціями та спонсорами. В українському контексті це вимагає розробки специфічних підходів та процедур, які враховують особливості спортивного права та етики.

Корпоративна медіація потребує подальшого розвитку та вдосконалення. За даними міжнародних досліджень [42], впровадження систем управління конфліктами на підприємствах може знизити витрати на врегулювання спорів до 50-60% та значно покращити робочу атмосферу. В українському бізнес-середовищі важливо розвивати культуру медіації через:

- створення внутрішніх служб медіації у великих компаніях;
- розвиток медіативних компетенцій у керівників та HR-фахівців;
- впровадження превентивних механізмів управління конфліктами;
- інтеграцію медіації в корпоративне управління.

Розвиток міжкультурної медіації набуває особливого значення в умовах глобалізації та зростання культурного різноманіття. Міжнародна практика [33] показує важливість врахування культурних особливостей та традицій при вирішенні конфліктів. В українському контексті це особливо актуально для:

- вирішення конфліктів у багатонаціональних колективах;
- медіації у міжнародних комерційних спорах;
- врегулювання конфліктів у міжкультурних сім'ях;
- роботи з мігрантами та біженцями.

Значну увагу необхідно приділити розвитку медіації в ІТ-секторі, який є одним з найдинамічніших сегментів української економіки. Міжнародний досвід [29] демонструє специфіку конфліктів у цій сфері, пов'язану з особливостями проектної роботи, захистом інтелектуальної власності та швидкими технологічними змінами. Для ефективного вирішення таких спорів необхідна спеціалізована підготовка медіаторів, які розуміють специфіку ІТ-індустрії та можуть працювати з технічно складними питаннями.

Медіація в земельних спорах стає все більш актуальною в контексті земельної реформи в Україні. Міжнародна практика [35] показує, що медіація може бути особливо ефективною у вирішенні конфліктів щодо меж земельних ділянок, права користування землею, оренди земельних ділянок та питань землеустрою. Важливо розвивати спеціалізовані програми підготовки медіаторів у цій сфері та створювати механізми взаємодії з органами земельних ресурсів та місцевого самоврядування.

Перспективним напрямом є розвиток медіації у фінансовому секторі. Міжнародний досвід [38] демонструє ефективність медіації у вирішенні спорів між фінансовими установами та клієнтами, особливо у питаннях кредитування, страхування та інвестиційної діяльності. В українському контексті це вимагає:

- розробки спеціальних протоколів медіації для фінансових спорів;
- підготовки медіаторів з розумінням фінансових інструментів та регулювання;
- створення механізмів взаємодії з фінансовим омбудсменом;
- інтеграції медіації в систему захисту прав споживачів фінансових послуг.

Медіація в енергетичному секторі також має значний потенціал розвитку, особливо в контексті реформування енергетичного ринку України. Міжнародна практика [31] показує ефективність медіації у вирішенні спорів між постачальниками та споживачами енергоресурсів, конфліктів щодо підключення до мереж та питань енергоефективності. Важливо розвивати спеціалізовані підходи до медіації в цій сфері, враховуючи технічну складність питань та регуляторні особливості галузі.

Розвиток медіації у будівельній галузі потребує особливої уваги, враховуючи складність та довготривалість будівельних проектів. За даними міжнародних досліджень [34], медіація може значно знизити витрати на вирішення будівельних спорів та прискорити реалізацію проектів. В українському контексті важливо забезпечити:

- підготовку медіаторів зі знанням будівельного права та технічних аспектів;
- розробку спеціальних процедур для різних типів будівельних спорів;
- інтеграцію медіації в контракти на будівництво;
- розвиток превентивної медіації в будівельних проектах.

Медіація в транспортному секторі представляє окремий напрям розвитку, особливо враховуючи зростаючу роль України як транзитної держави. Міжнародний досвід [37] показує ефективність медіації у вирішенні спорів, пов'язаних з перевезеннями, логістикою та транспортною інфраструктурою. Важливо розвивати спеціалізовані протоколи медіації для транспортної галузі та готувати медіаторів зі знанням специфіки міжнародних перевезень та транспортного права.

Усі ці напрями розвитку медіації в Україні потребують системного підходу та координації зусиль різних стейкхолдерів. Важливо забезпечити:

- послідовність у впровадженні визначених напрямів;
- моніторинг та оцінку результатів;
- гнучкість у реагуванні на нові виклики та потреби;
- збалансованість розвитку різних напрямів.

3.4. Висновки до третього розділу

На основі проведеного дослідження напрямів інтеграції міжнародного досвіду медіації в українські реалії можна зробити такі висновки:

1. Адаптація міжнародних практик медіації до українського контексту вимагає системного підходу, який враховує особливості національної правової системи, культурні традиції та соціально-економічні умови.

2. Вдосконалення системи медіації в Україні потребує комплексного розвитку нормативно-правової бази, інституційної інфраструктури, професійних стандартів та механізмів забезпечення якості.

3. Перспективні напрями розвитку медіації включають широкий спектр галузей та сфер застосування, кожна з яких потребує специфічних підходів та методик.

4. Ключовими факторами успішного розвитку медіації є:

- професіоналізація та інституціоналізація медіації;
- розвиток системи забезпечення якості;
- інтеграція з судовою системою;
- впровадження інноваційних технологій;
- розвиток міжнародного співробітництва.

5. Особливу увагу слід приділити розвитку спеціалізованих напрямків медіації, які відповідають потребам різних секторів економіки та суспільства.

6. Важливим є забезпечення доступності медіації для різних соціальних груп та розвиток механізмів фінансової підтримки медіаційних послуг.

7. Необхідно забезпечити збалансований розвиток медіації на національному та регіональному рівнях, враховуючи специфіку та потреби різних регіонів України.

8. Успішна інтеграція міжнародного досвіду вимагає постійного моніторингу та оцінки ефективності впроваджуваних практик, а також гнучкості у реагуванні на нові виклики та потреби.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження міжнародного досвіду медіації та напрямів його інтеграції в українські реалії дозволило сформувавши комплексне бачення розвитку цього важливого інституту альтернативного вирішення спорів. Фундаментальний аналіз теоретичних основ медіації продемонстрував її глибоке історичне коріння та значний еволюційний шлях від неформальних практик примирення до сучасного професійного інституту вирішення конфліктів. Особливо важливим є те, що базові принципи медіації - добровільність, конфіденційність, нейтральність медіатора та самовизначення сторін - зберігають свою універсальність незалежно від культурного контексту та сфери застосування.

Дослідження міжнародних підходів до медіації виявило значну різноманітність моделей та методів, що природно відображає багатство правових систем та культурних традицій різних країн. При цьому важливою тенденцією є рух до гармонізації та стандартизації медіаційних практик на міжнародному рівні, що зумовлено процесами глобалізації та необхідністю забезпечення високої якості медіаційних послуг. Міжнародні організації відіграють ключову роль у цьому процесі, розробляючи та впроваджуючи єдині стандарти практики, які стають орієнтиром для розвитку національних систем медіації.

Аналіз розвитку медіації в Україні засвідчив поступову трансформацію від окремих експериментальних ініціатив до формування системного інституту альтернативного вирішення спорів. Прийняття профільного закону про медіацію створило необхідну правову основу, але подальший розвиток потребує вдосконалення нормативної бази, особливо щодо механізмів забезпечення якості послуг та захисту прав учасників медіації. Особливої уваги потребує розвиток підзаконного регулювання та механізмів саморегулювання професійної спільноти.

Організаційно-процедурні особливості проведення медіації в Україні демонструють творчу адаптацію міжнародного досвіду до національних умов. Сформовані моделі медіації - приватна, судова, корпоративна та соціальна - мають свої унікальні характеристики та сфери ефективного застосування. Водночас існують системні виклики, зокрема нерівномірність регіонального розвитку, недостатня інституційна спроможність організацій та відсутність єдиних стандартів якості послуг.

Визначені в дослідженні напрями інтеграції міжнародного досвіду медіації в українські реалії охоплюють широкий спектр завдань: від розвитку професійної спільноти та механізмів саморегулювання до впровадження інноваційних технологій та розвитку міжнародного співробітництва. Особливу увагу приділено питанням інтеграції медіації з системою правосуддя та розвитку спеціалізованих напрямків медіації відповідно до потреб різних секторів суспільства.

Перспективи розвитку медіації в Україні пов'язані з діджиталізацією та розвитком онлайн-медіації, поглибленням галузевої спеціалізації, створенням ефективної системи забезпечення якості та розвитком регіональної мережі медіації. Важливим аспектом є інтеграція медіації в різні сфери суспільного життя та формування культури мирного вирішення конфліктів.

Успішна реалізація визначених напрямів розвитку вимагає системного підходу та координації зусиль всіх зацікавлених сторін. При цьому важливо забезпечити баланс між впровадженням міжнародних стандартів та збереженням національної специфіки, між державним регулюванням та автономією професійної спільноти, між стандартизацією практики та збереженням гнучкості медіації як інституту.

Економічна та соціальна ефективність медіації підтверджується як міжнародним досвідом, так і результатами впровадження в Україні. Значне зниження витрат на вирішення спорів, високий рівень виконання

медіаційних угод та збереження ділових відносин демонструють практичну цінність цього інституту для розвитку громадянського суспільства та правової культури.

Таким чином, проведене дослідження не лише підтверджує значний потенціал розвитку медіації в Україні, але й окреслює конкретні шляхи реалізації цього потенціалу через системну інтеграцію міжнародного досвіду з урахуванням національних особливостей. Подальший розвиток медіації як ефективного інституту альтернативного вирішення спорів сприятиме формуванню культури мирного врегулювання конфліктів, підвищенню правової свідомості суспільства та розвитку демократичних цінностей в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закони України про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20>
2. Закони України про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
3. Закони України про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
4. Закони України про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 р. № 1701-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15>
5. Закони України про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації): Постанова Кабінету Міністрів України від 17.08.2016 р. № 892. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892-2016-п>
6. Закони України про затвердження Типового положення про проведення медіації як способу вирішення цивільно-правових спорів: Наказ Міністерства юстиції України від 15.07.2020 р. № 2432/5. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_45877
7. Білик Т., Гаврилюк Р. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник. Дрогобич: Коло, 2023. 464 с.
8. Боженко Н.В. Впровадження медіації в адміністративний процес України: монографія. Київ: Алерта, 2023. 268 с.
9. Васильєва-Шаламова Ж.В. Медіація в системі альтернативних способів вирішення правових спорів: монографія. Київ: Правова єдність, 2023. 184 с.
10. Гайдук А.В., Сидоренко В.В. Теорія і практика медіації: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023. 320 с.
11. Єрмоменко Г., Кісельова Т. Медіація як спосіб вирішення спорів. Київ: НАМУ, 2023. 288 с.

12. Кармаза О.О. Медіація та переговори як альтернативні способи вирішення спорів: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2023. 196 с.
13. Кисельова Т. Інтеграція медіації в судову систему України. Київ: Варто, 2023. 320 с.
14. Мазаракі Н.А. Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні: монографія. Київ: КНТЕУ, 2023. 395 с.
15. Бучко В.Б. Психологічні аспекти впровадження медіації в Україні. Право України. 2023. №2. С. 48-56.
16. Демчук А.М., Петришин О.О. Міжнародний досвід врегулювання конфліктів шляхом медіації. Науковий вісник УжНУ. Серія: Право. 2023. Вип. 65. С. 123-129.
17. Дякович М.М. Пропозиції щодо розвитку медіації в нотаріальній практиці. Право України. 2023. №4. С. 82-89.
18. Жмудь В. Запровадження процедури медіації в Україні. Юридичний вісник України. 2023. №3. С. 15-18.
19. Можайкіна О.С. Принципи медіації в цивільно-правових відносинах. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2023. №3. С. 37-41.
20. Притика Ю.Д. Міжнародний комерційний арбітраж і медіація. Право України. 2023. №5. С. 93-101.
21. Розман Ю.В. Медіація як альтернативний спосіб вирішення приватно-правових спорів. Актуальні проблеми держави і права. 2023. Вип. 89. С. 218-224.
22. Alexander N. International and Comparative Mediation: Legal Perspectives. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2023. 484 p.
23. Barrett J.T., Barrett J.P. A History of Alternative Dispute Resolution: The Story of a Political, Cultural, and Social Movement. San Francisco: Jossey-Bass, 2023. 336 p.

24. Beer J.E., Stief E. *The Mediator's Handbook*. Gabriola Island: New Society Publishers, 2023. 208 p.
25. Bennett G., Hughes S. *The Art of Mediation*. South Bend: NITA, 2023. 458 p.
26. Bush R.A.B., Folger J.P. *The Promise of Mediation: The Transformative Approach to Conflict*. San Francisco: Jossey-Bass, 2023. 304 p.
27. Chandler D. *The Mediator's Toolkit: Formulating and Asking Questions for Successful Outcomes*. Gabriola Island: New Society Publishers, 2023. 240 p.
28. Coltri L.S. *Alternative Dispute Resolution: A Conflict Diagnosis Approach*. New York: Pearson, 2023. 544 p.
29. Cooley J.W. *The Mediator's Handbook: Advanced Practice Guide for Civil Litigation*. South Bend: NITA, 2023. 325 p.
30. Fisher R., Ury W., Patton B. *Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In*. New York: Penguin Books, 2023. 240 p.
31. Folberg J., Taylor A. *Mediation: A Comprehensive Guide to Resolving Conflicts Without Litigation*. San Francisco: Jossey-Bass, 2023. 392 p.
32. Goldberg S.B., Sander F.E.A., Rogers N.H., Cole S.R. *Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, and Other Processes*. New York: Wolters Kluwer, 2023. 784 p.
33. Lang M.D., Taylor A. *The Making of a Mediator: Developing Artistry in Practice*. San Francisco: Jossey-Bass, 2023. 272 p.
34. Menkel-Meadow C.J., Love L.P., Schneider A.K. *Mediation: Practice, Policy, and Ethics*. New York: Wolters Kluwer, 2023. 544 p.
35. Moore C.W. *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*. San Francisco: Jossey-Bass, 2023. 704 p.
36. *Alternative Dispute Resolution: The UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation*. URL:

https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/annex_ii.pdf

37. European Code of Conduct for Mediators. URL: <https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201105/20110518ATT19592/20110518ATT19592EN.pdf>

38. International Mediation Institute. Global Standards for Mediation Practice. URL: <https://imimmediation.org/practitioners/standards/>

39. Mediation in Member States - European Justice. European Commission. URL: https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-en.do

40. USAID New Justice Program. Підтримка судової реформи в Україні. URL: <https://newjustice.org.ua/uk/>

41. World Mediation Organization. International Standards of Mediation Practice. URL: <https://worldmediation.org/standards/>

42. Центр медіації при Київській торгово-промисловій палаті. URL: <https://kiev-chamber.org.ua/ua/17.html>

43. Український центр медіації. URL: <https://ukrmediation.com.ua/ua>

44. Аналітичний звіт «Стан розвитку медіації в Україні». Національна асоціація медіаторів України. Київ, 2023. URL: <https://namu.com.ua/ua/analytics/>

45. Звіт про результати впровадження пілотного проекту з медіації при судах. Верховний Суд України. Київ, 2023.

46. Інформаційний лист Верховного Суду України «Про практику застосування медіації» від 05.02.2023 р.

47. Методичні рекомендації щодо практики застосування медіації. Рада суддів України. Київ, 2023.

48. Огляд практики Верховного Суду щодо застосування альтернативних способів вирішення спорів. Київ, 2023.

49. Практичний посібник з питань організації роботи центрів медіації. USAID, 2023.

50. Рекомендації щодо стандартів медіації. Національна асоціація медіаторів України. Київ, 2023.

51. Узагальнення судової практики застосування медіації в цивільному судочинстві. Верховний Суд. Київ, 2023.

52. Best Practices in Court-Annexed Mediation. Council of Europe, 2023.

53. Case Studies in Commercial Mediation. International Chamber of Commerce, 2023.

54. Guide to Good Practice under the Mediation Convention. Hague Conference on Private International Law, 2023.

55. Guidelines for Implementing Court-Connected Mediation Programs. USAID, 2023.

56. International Commercial Mediation Practice Guidelines. International Chamber of Commerce, 2023.

57. Mediation Case Law Updates. International Mediation Institute, 2023.

58. Practice Directions on Court-Connected Mediation. Singapore Supreme Court, 2023.

59. Standards of Practice for Court-Connected Mediation Programs. American Bar Association, 2023.

60. WIPO Mediation Case Examples. World Intellectual Property Organization, 2023.

61. А.-Н.Тарнавська. Становлення інституту медіації в умовах євроінтеграційних процесів України». [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/pp_2015_1_31.pdf

62. Ю.П.Крисюк. Медіація як позасудовий спосіб вирішення спорів: історія впровадження в зарубіжних країнах і перспективи для України. Серія ПРАВО. Випуск 38. Том 2. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvuzhpr_2016_38%282%29_40.pdf

Інформація про дослідження
«Інформованість суспільства про медіацію»
Анкета дослідження

1. Як часто ви стикаєтесь із конфліктами у своєму житті?
  - Дуже часто
  - Досить часто
  - Рідко
  - Майже ніколи
  - Інше
2. Як ви зазвичай вирішуєте конфлікти?
  - Обговоренням із другою стороною.
  - Пошук компромісу
  - Ігнорування
  - Через посередників (наприклад, третю нейтральну особу)
  - Судовим шляхом.
  - Інше (ваш варіант)_____
3. Чи знаєте Ви що таке медіація ?
  - так, добре знаю
  - так, чув але має поверхнєве уявлення
  - ні, не знаю
4. Ви чи Ваші знайомі користуватися послугою медіатора?
  - Так
  - ні
5. Якщо «Так» то в яких напрямках?
  - Бізнес медіація
  - сімейна медіація
  - трудова медіація

- в громадах або між сусідами медіація?
  - інше (свій варіант)
6. Якщо “Ні” то в яких напрямках Вам відомо використання медіації?
- Бізнес медіація
  - сімейна медіація
  - трудова медіація
  - в громадах або між сусідами медіація?
  - інше
7. Наскільки ви задоволені процесом медіації (якщо брали участь)?
- Дуже задоволені
  - Задоволені
  - Нейтрально
  - Незадоволені
  - Дуже незадоволені
  - інше
8. Чи проходили ви навчання на роботі або самостійно на управлінню конфліктами?
- Так
  - Ні
9. Чи вважаєте корисним було б навчитися комунікації в конфліктних ситуаціях?
- Так
  - Ні
  -

Медіація це альтернативний метод вирішення конфліктів, за участю третьої сторони медіатора, який допомагає налагодити комунікацію та знайти рішення прийнятне для обох сторін.

10. Після того як ви дізнались що таке медіаці Чи звернулись би Ви до медіатора при виникненні конфліктів?

- Так
- Ні

11. Чи хотіли б Ви дізнатися більше про медіацію та альтернативні методи вирішення конфліктів?

- Так
- Ні

12. Як Ви вважаєте чи медіація може бути ефективним методом для вирішення конфліктів в Україні?

- Так
- Ні

13. Якщо маєте свої коментарі або пропозиції будь ласка залиште їх.